

BEW

KEC

O

A

BEW

PER

K

MMO

CEST

GEN

Q

ELI

A

O

BEV

BEV

A

I

RELI

CEST

*

ВІРА ВОВК

КАРНАВАЛ

ОПОВІДАННЯ ДО КАРТИН ЮРІЯ СОЛОВІЯ

**РІО-ДЕ-ЖАНЕЙРО
1986**

WIRA WOWK

CARNAVAL

CONTOS PARA AS PINTURAS DE JURIJ SOLOVIJ

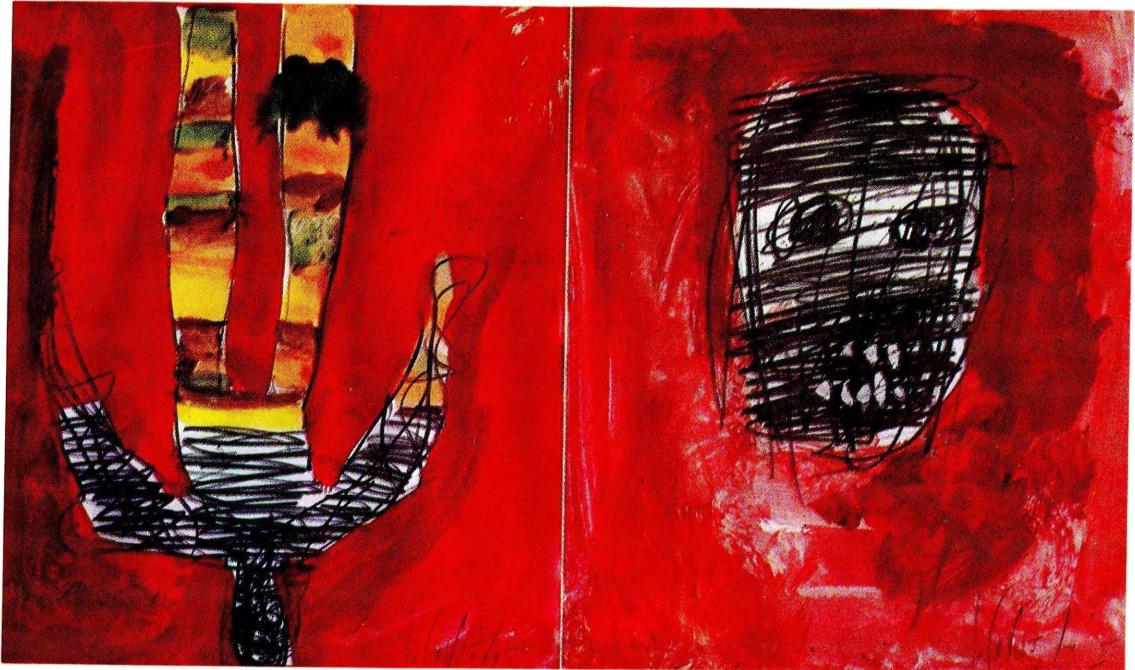
tradução do Ucraniano: WIRA WOWK
em colaboração com: THERESIA DE OLIVEIRA e AÍLA DE OLIVEIRA GOMES

**COMPANHIA BRASILEIRA DE ARTES GRÁFICAS
RIO DE JANEIRO
1986**

обкладинка: ЮРІЙ СОЛОВІЙ

capa: JURIJ SOLOVIJ

© Wira Selanski
Jurij Solovij

ЛЮДИНА, ЩО ПАДАЄ

O HOMEM QUE CAI

I. ЛЮДИНА, ЩО ПАДАЄ

Хлопчик засвічує лямпіон, і я прив'язую до нього всі свої ідеали, мрії, вірування.

Лямпіон колишеться й починає здійматися вгору над пальми, над мангові дерева, над різnobарвні доми передмістя, над високоповерхові будинки центру, над горби з фавелями, над телевізійну вежу, над гори. Затаївши дихання, слідкую за своїм маривом з вогнем й бібули, що пливе в обіймах легкого вітру в небесні океани дивовижною глибинною рибою. Знечев'я з неї починають обсипатися золоті луски. Лямпіон стрепенувся й починає свій злет. Із щемінням у грудях бачу, як вітер тепер спихає його над гавань, над розжарений брук бульварів, а далі, роздумавшись, несе його над кораблями затоки. Погаслий лямпіон обережно обминає щогли й кілі, оглядає одну палубу й легко сідає на море. Невеличка хвиля заливає його й несе під воду.

Я оглядаюся довкола й бачу, що світ випорожнів. Мільйонове місто позбулося всього людського. Вулиці зі своїм вечірнім рухом подібні до розритого муравлиська термітів, де кожний дбає тільки про свої малі потреби. Вітер ліг на озеро, і в штилі відгонить гнилою рибою, перестиглою садовою з базарів і сечею з вузьких завулків. З асфальту піднімається цілоденна спека, й мені раптом треба повітря. Закидаю голову на спину й бачу, що стою під собором. Збоку до зовнішньої стіни прикріплено риштунки, якими підводилися будівничі, що якраз того дня скінчили вершок вежі. Не задумуючися довго, починаю підніматися вгору. Мене помічають кілька прохожих, що зупиняються, задерши голови під риштунками. Я спинаюся вище й вище, а вдолі більшає коло глядачів.

Аж ось замерехтів здаля карнаваловий похід. Костюми з бліскіток розсівають проміння, бронзові статуй вихиляються, крутяться й легко стрибають під такт синкопічної музики.

Люди мають причину радіти... Я забуваю на хвилину своє власне горе. Бульваром ринуть тепер баянки з вазами троянд на головах, видзвонюючи довжелезними намистами й тяжкими срібними браслетами на руках і ногах; виблискують срібнобілі мережі ритуальних танців і заклинань. Напливають:

водна змія Норато, віла Уяра, безголовий мул; малий чорний Сасі з люлькою в роті стрибає на одній нозі, богиня Єманжá променіє в своїх клейнодах з аврелею морських зір, олень Аньянгá лякає великими вогненними очима; крізь калатання а'го'о чути шарудіння реко-реко й хлипіт куїки.

Дивлюся вниз і помічаю, що перед катедрою зібралася велика юрба, яка з явною цікавістю слідкує за моїми рухами.

Здалека зближаються бульваром алегоричні корсо з середньовічними замками, барокковими церквами, мінаретами, мечетями, дзвіницями й пагодами. Костюми з пацьорок перепиваються в цілу гаму спектральних барв, бронзові статуй вихиляються, крутяться й підстрибують під ритм літавр, пересуваються великі споруди з царствами сонця, моря, казки, магії...

Над бульварами пливе сумно-весела мелодія самба, яка до щеміння єднає почування оргійної радості й глибокого, трагічного смутку, пов'язаними якоюсь очайдушною насмішкуватістю.

Тепер напливають вікна й портали колоніяльних каплиць, засвічені ліхтарі, індіанські фігури з глини... Колібрі пурхають між рясними, тропічними квітами; колосальний кондор має крилами, замітаючи вулицю; папуги й ари виблискують фосфоризуючими барвами; пантери, рисі й мурахоїди метушаться й лякають глядачів, що не мають куди від них утікати, бо вулиці вщерть забиті народом, і похід рине в бік катедри.

З-поміж різномастіх звірів висувається й підбігає до юрби перед вежею собору малий шакал. Він присідає й починає передніми лапами робити до мене кумедні знаки:

— Гей, ти чоловіче! Як тебе там звати? Знудилося тобі жити? Справді, якщо хто не має на собі одягу карнавального принца чи принаймні блазня, тоді життя муляє. Йдеш у своєму звичайному платті до своєї звичайної хати й думаєш над тим, що за три дні підеш знову до свого звичайного б'юра чи будь якої іншої звичайної роботи. Ти здаєш собі з того справу, що ніколи не будеш новинкою на головній сторінці журналу...

Юрба регочеться.

— Якби ти мав, принаймні, одну людину на світі, одну справжню людину... Але ти добре знаєш, що такої людини нема під сонцем. Може, тобі тільки здавалося, що така людина колись існувала. Це твоя уява дала їй існування, бо ти завжди жив уявою, все своє бідне, пересічне життя, але такої людини так і не

вдалося тобі зліпити з твоєї глини... Не правда? — звертається шакал до ґротескових масок з коронами й діядемами на незугарних головах. Маски з гідністю хитають головищами й починають виводити довкола шакала свій хоро-від. Коливаються велетенські вахлярі вух, носища червоними перцями звисають на груди й вибалушені очі та широко роздерті роти глумляться з мого горя. Серце навіжено калатається об ребра. Шакал, здається, знає напам'ять мое життя.

— Світ, як бачиш, не для тебе створений. Ти не допасувався до нього. Йому не треба малих трагедій, він сміється з твого малого серця, що схоже на переляканого горобця в клітці. Світові треба широкого віддиху й повного щастя або якогось величного жесту...

Раптом юрба внизу реве тисячами голосів, наче велетенська потвора:

— Стрибай! Стрибай!

То голос справедливості, народного суду над усім невдалим цього світу. З корнigli собору бачу, як асфальт виступається м'якенькими серпентинами й зірочками конфетті. Мені раптом хочеться впасти на ту м'яку постелю й закрасити її своєю мученицькою кров'ю. Бачу в уяві, як мое тіло, наче шматяний Юда перед Великоднем, падає, розкинувши руки й ноги, щоб з нього щасливі люди ціпами видавили нутрощі...

— Стрибай! Стрибай!!

І ось літаври завертають музику в інший бік: гаряче самба переливається в суворий похоронний марш. Я уявляю собі, як головним бульваром арлекіни й п'єро повагом несуть мое тіло з гідною печаттю смерти в фіолетній домовині з золотими візерунками. Одаліски сиплять зірочки конфетті на брук перед похоронним походом, паяци заливаються слізами...

Підносять домовину на найкраще корсо — чорне з золотими торочками —, обабіч оркестра духових інструментів наливає вечір глибоким трагізмом, а за ними тисячі масок і карнавалових костюмів пілігримами посугуваються на узбіччя гори з білим кладовищем.

І я випростовуюся високо над юрбою:

— Шакали, гієни, пазуни короновані! Я — буду жити! Нас — міліони! То не ви з-під діядем бачите повне життя. То ми, осміяні, здобуваємо нашими невдачами вежі собору!

І в'юнко спустившися вниз, я тону в карнавалі, що заливає мене своєю музикою й несе за собою.

I. O HOMEM QUE CAI

O menino acende seu balão, e eu amarro nele todos os meus ideais, sonhos e crenças.

O balão vacila e vai subindo acima das palmeiras, mangueiras, casas multicores do subúrbio, acima dos arranha-céus do Centro, dos morros com favelas, das torres de televisão, das montanhas. Prendendo a respiração, sigo minha miragem de fogo e papel de seda, que flutua no abraço do vento leve, nos oceanos celestes, como um estranho peixe de águas fundas, De repente começam a derramar-se dele escamas douradas. O balão estremece e principia sua descida. Com dor pungente no peito vejo como o vento agora o empurra sobre o porto, sobre os paralelepípedos das avenidas em brasa, mas depois, refletindo, carrega-o sobre os navios da baía. O balão extinto cuidadosamente evita mastros e quilhas, examina um convés e pousa levemente no mar. Uma pequena onda se derrama sobre ele e o leva água abaixo.

Olho em torno de mim e noto que o mundo se esvaziou. A cidade de milhões de habitantes despojou-se de todo o humano. As ruas com sua agitação vespertina parecem um ninho de cupins desfeito, onde cada um só cuida de seus pequenos assuntos. O vento deitou-se sobre a lagoa, e na calmaria espalha-se cheiro de peixes podres, frutas passadas das feiras e urina dos becos estreitos. O calor do dia inteiro emana do asfalto, e subitamente eu sinto falta de ar. Jogo a cabeça para trás e vejo-me em frente da catedral. Do lado da parede externa estão fixados os andaimes pelos quais escalavam os construtores, que justamente neste dia terminaram o topo da torre. Sem pensar muito, começo a subir. Alguns passantes me notam e ficam parados, cabeças levantadas. Eu subo cada vez mais alto, e em baixo aumenta o número de observadores.

Eis que de longe acende-se a luz trêmula de um desfile de Carnaval. Fantasias de lantejoulas espalham brilho, figuras de bronze se agitam, rodopiam e saltam com leveza no ritmo de música sincopada.

Os homens têm razão de se alegrar... Esqueço por um instante meu próprio pesar. Pela avenida joram baianas com vasos cheios de rosas nas cabeças, tilintando longos colares e pesadas pulseiras de prata nos braços e tornozelos; cintilam rendas níveas de danças e invocações rituais. Flutuam a cobra Norato, a sereia Uira, a mula sem cabeça; o pequeno Saci de cachimbo na boca pula numa perna, lemanjá resplandece em suas jóias com auréola de estrelas do mar, o cervo Anhangá

assusta com seus grandes olhos chamejantes; através do tinido do agogó ouve-se o raspar do reco-reco e o soluço da cuíca.

Olho para baixo e noto que diante da catedral juntou-se um grande montão de gente, que com visível curiosidade acompanha meus gestos.

De longe vêm vindo pela avenida, carros alegóricos com castelos medievais, igrejas barrocas, minaretes, mesquitas, campanários e pagodes. As fantasias de vidrilhos refletem a escala inteira de cores espetrais, as estátuas de bronze se balançam, giram e saltam ao ritmo de bombos, passam altos estrados levando os reinos do sol, do mar, de contos de fadas, de magia...

Sobre as avenidas flui a melancólica-alegre melodia do samba que, pungente, mistura sentimentos de êxtase orgíaco e profundo, trágica tristeza, unidos por uma desesperada leviandade.

Agora vêm jorrando janelas e portais de capelas coloniais, lampiões acesos, figuras indígenas de barro... Os beija-flores esvoaçam no meio de exuberantes flores tropicais; um gigantesco condor movimenta as asas, varrendo a rua; papagaios e araras ofusciam com cores fosforescentes; panteras, onças e tamanduás se agitam assustando espectadores que não têm para onde fugir deles, pois as ruas estão repletas de povo e o desfile avança em direção à catedral.

Do meio dos animais mais variados separa-se e corre junto das pessoas, em frente da catedral, um pequeno chacal. Ele se acocora e com suas patas dianteiras começa a fazer sinais cômicos para mim:

— Éi, fulano! Como te chamas? Enjoaste da vida? Bem, a quem não usa trajes de algum príncipe de Carnaval, ou pelo menos de um palhaço, a vida caleja. Tu vais com tua roupa costumeira para tua casa costumeira e pensas que em três dias irás novamente para tua repartição costumeira, ou qualquer outro trabalho costumeiro! Tu tens consciência disso, de que nunca serás novidade na primeira página do jornal...

A turba ri.

— Se tu tivesses pelo menos uma pessoa neste mundo, uma pessoa verdadeira... Mas tu bem sabes que tal pessoa não existe sob o sol. Talvez tu apenas tivesses tido a ilusão de que uma tal pessoa tenha existido. Foi tua imaginação que lhe deu existência, pois tu sempre viveste de imaginação a toda tua pobre, medíocre vida; mas, apesar de tudo, tu não conseguiste modelar uma semelhante pessoa de teu barro. Não é verdade? — o chacal dirige-se para as máscaras grotescas com coroas e diademas nas cabeças disformes. As máscaras acenam dignamente e começam a dançar sua ciranda em torno do chacal. Seus enormes leques de orelhas se balan-

çam, narigões quais pimentões vermelhos pendem sobre seus peitos, olhos esbugalhados e bocas largamente rasgadas debocham da minha dor. Meu coração bate loucamente contra as costelas. O chacal sabe de cor a minha vida.

— O mundo, como vês, não é feito para ti. Tu não te adaptaste. Ele não precisa de pequenas tragédias, ele ri de teu pequeno coração que mais parece um pardal assustado na gaiola. O mundo precisa de um alento largo, de felicidade plena ou de um gesto grandioso...

Subitamente a massa do povo em baixo urra com milhares de vozes, como uma gigantesca fera:

— Salta! Salta!

É a voz da justiça, do tribunal popular sobre todas as frustrações deste mundo. Do parapeito da catedral vejo como o asfalto se cobre com macias serpentinas e estrelinhas de confete. Sinto, de repente, vontade de cair sobre este leito fofo e colori-lo com meu sangue mártir. Vejo, na minha imaginação, como meu corpo, igual ao Judas de trapos antes da Páscoa, cai de pernas e braços abertos, para que os homens felizes lhe malhem as tripas para fora.

— Salta! Salta!

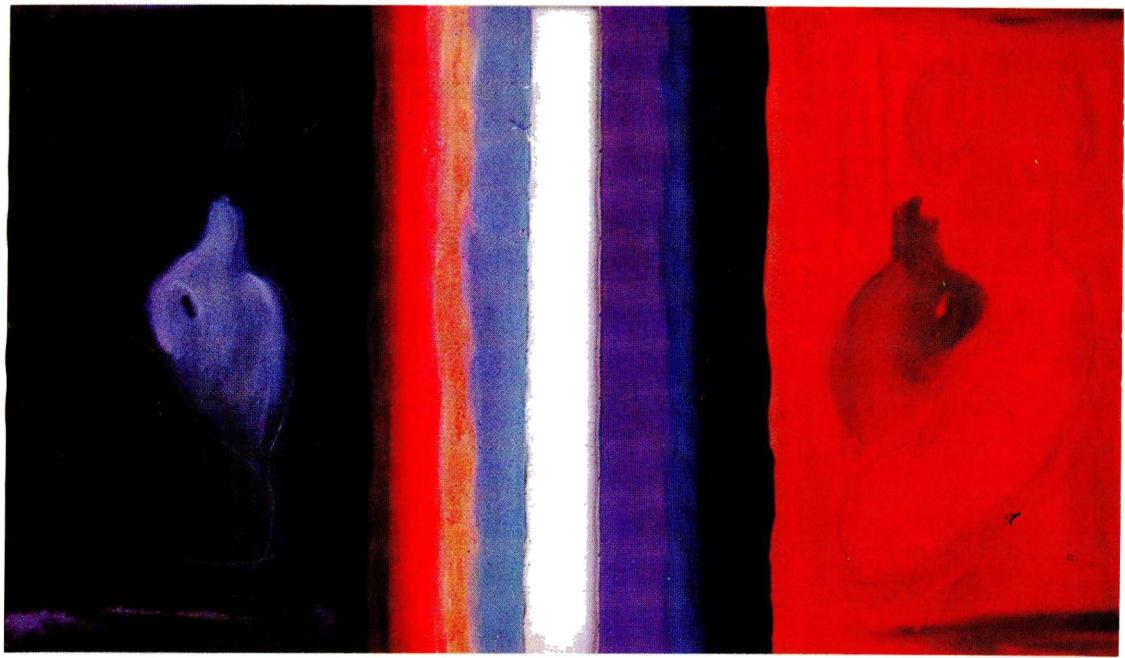
Eis que os bombos fazem a música voltar em direção oposta: o samba quente transforma-se em severa marcha fúnebre. Imagino como arlequins e pierrôs solenemente carregam meu corpo com digno carimbo de morte pela avenida principal num caixão roxo de desenhos dourados. Odaliscas derramam estrelinhas de confete sobre os paralelepípedos diante do cortejo fúnebre, palhaços banham-se em lágrimas...

Levantam o caixão sobre o mais belo corso — preto, com franjas douradas —, de ambos os lados a orquestra de instrumentos de sopro enche a tarde com profunda tragicidade, e atrás de nós milhares de máscaras e fantasias carnavalescas movem-se em peregrinação até, na encosta da montanha, o cemitério branco.

E eu me ergo alto sobre a multidão:

— Chacais, hienas, répteis coroados! Eu — viverei! Nós somos milhões! Não são vocês quem, debaixo de diademas, vêem a vida plena. Somos nós, os ridicularizados, que com nossas frustrações alcançamos as torres da catedral!

E elasticamente descendo das alturas, submerjo no Carnaval que derrama sobre mim sua música e me carrega consigo.

ЖІНКА В ДЗЕРКАЛІ

NU FEMININO

ІІ. ЖІНКА В ДЗЕРКАЛІ

Я, Сільвія, відома балерина, підходжу до вузького, довгого дзеркала магоневої шафи, де висить моїх двісті сукенок. Бачу молоду ще жінку в золотому костюмі: спідниця з тяжкого атласу багато нашивана топазами, корсет двома листками щільно прилягає до стану, звідки підноситься довга, смуглія шия з гордою головою. Я відчуваю себе вкоріненою в той пейзаж за вікнами, що випаровує спеку, той великоміський гамір, де знаходжу душу своїх предків, які певно вмирали на асфальті, танцюючи й співаючи самба. Однак, я пам'ятаю тільки свою матір, яка померла сімнадцять років тому. З обличчя в дзеркалі дивляться на мене голодною кішкою двоє допитливих карих очей, неначе хотіли б вискати з мене якісь тайни.

Слуга в темносиній уніформі відхиляє порт'єру й відчиняє мені двері до вінди. Я спускаюся на вулицю, де чекає водій, який пружиною вискачує з авта, щоб допомогти мені сісти.

Нараз мій зір мотається в нещасний образ: під хлібовим деревом, біля муру, помічаю скелену постать жебрачки. Поволі вона підводить на мене свої сірі очі чужинки — не тільки в цьому місті, в цій країні, а на цілому світі —, і в них утоплений весь біль землі. Мимоволі пристаю й дивлюся в змарніле, виоране обличчя: там виписані всі трагедії людської долі: нужда, самотність, бездомність. Скільки світу мусили вже пройти ті порепані ноги, що їх кусали собаки від чужих порогів! Волосся клоччям звисає на половину обличчя. Через виріз сорочки світяться ребра й дві сухі ганчірки грудей. Жінка простягає до мене руки. "Ти не проженеш мене?" — питаютъ утомлені очі.

— Дай їй щось, — кажу водієві, і він витягає з кишени дрібняки. Жебрачка не бере їх; чую, як падають на землю. Дивиться далеко перед себе, чи то в глиб себе самої. Її сірі очі подібні до незрячих й видюючих заразом, як очі пророциць. Коли я сідаю до авта, вона зневажає підводиться, біжить і припадає до мене:

— Дай мені свою долю! — благає.

Вражена відхиляюся від неї, водій відштовхує її, я кажу йому швидко від'їджати, щоб не продовжувати цієї неприємної сцени.

Ми їдемо головним бульваром моого родинного міста, що здригається від бубнів, літавр і тамбуринів. Гаряча музика починає розливатися в моїх жилах. Але разом з нею починають зростати сум і тривога.

Міський театр переповнений випханими костюмами. Заля прикрашена карнаваловими оздобами, вся в перах стравсів, пав і райських птахів, вся у ляметах, тюлях, органді. Замасковані учасники обкапують золотом, сріблом, амбіціями, самоцвітами, заздрощами, пустотою.

Мені стає погано. Що я тут роблю? Виходжу на терасу й вдихаю повітря карнавалу знадвору: свята гір, простолюддя, чарів, заклинань. Чорне доміно подає мені келех шампанського. Гаразд, вип'ємо за радість, за молодість, за щастя.

— Я не знаю, чому я прокидаюся кожного ранку з цим самим іменем. Як це так, що я навіть у сні не спроможна бути іншою особою. Якими таємними нитями мое тіло зв'язане з моєю свідомістю?

— На такі питання нема відповіді, — каже доміно.

— То мое призначення бути Сільвією. Але де я була, коли ще не була собою? А коли я помру, куди подінеться Сільвія? Чи я затримаю свою свідомість?

— Ти не ходила на лекції катехизису... — киває пальцем доміно.

— Чому я не спроможна роздягнутися з себе самої, як з карнавалового одягу, чому не можу помінятися з кимось іншим своєю долею, своєю особою?

— Ти так бажала б? Яка користь була б тобі з того? Ти — гарна, користай. Чуєш? Там надворі музика, бубни, паході...

— То тільки прикраси, нішо інше. Людина не може ходити одягнена тільки в клейноди. Я бачила сьогодні жебрачку... Вона не прийняла грошей, які я їй хотіла дати. Вона просила моєї долі. Мій водій її відштовхнув. Усі, мабуть, відштовхували її в житті... В таку чародійну ніч, як сьогодні, я повинна бути щедрою й помінятися з нею своєю долею.

Чорне доміно поволі п'є шампанське. Я не знаю, хто приховується за тією маскою.

Повертаюся до залі, де горить карнаваловий баль. Усі співають і веселяться. Мене відразу підхоплюють кілька рук, і я вже плину в хмарі саксофонової музики, що хлипає з жагою. Хтось мені шепче в вухо любовні слова,

хтось цілує мене, але я зовсім неприсутня в цій маскараді. Опівночі опиняюся в обіймах чорного доміно.

—Хто ти? — питую.

— Я — твоя доля. Я прийшла попрощатися з тобою. Ти подарувала мене жебрачці, — каже доміно.

— Гаразд, іди, Бог з тобою, — кажу.

— Ти не пошкодуєш?

— Ні. Я вирішила.

Коли над світанком приїжджаю додому, застаю під хлібовим деревом чорне доміно й питаю його, куди поділася жебрачка.

— Вона померла, — відповідає доміно. — Приїхала золота карета забрати її тіло додалекої країни, звідки вона походить, бо вона — загублена княжна, донька Остапа VII.

Запоморочена хочу піднятися віндою до свого мешкання, але доміно заступає мені дорогу й обявляє, що я помилилася, що я там не живу, що там жила довгі роки княжна з-під хлібового дерева.

"Невже один келех шампанського запоморочив мою свідомість?" — питую себе й кажу водієві, щоб віз мене додому.

Опиняємося перед нужденною халупою десь на узгір'ї передмістя. В небо, що рожевіє обличчям манги, підноситься дим із фавель довкола і ляшать складні ритми карнавалових пісень. На порозі сидить золоте доміно.

— Хто ти? — питую.

— Я — доля жебрачки, — каже воно. — Тепер я — твоя доля. Ти мала вмерти сьогодні вночі, але тепер ти житимеш, тільки з її обличчям.

Заходжу до бідної хатини й відчиняю стару, скрипучу шафу з плямистим, вузьким і довгим дзеркалом, звідки дивляться на мене сиві, втомлені очі чужинки.

II. A MULHER NO ESPELHO

Eu, Sílvia, bailarina famosa, chego junto do alto e estreito espelho do guarda-roupa de jacarandá, onde estão pendurados os meus duzentos vestidos. Nele vejo uma mulher ainda jovem num traje dourado: a saia de pesado setim ricamente bordada em topázios, o corpete em forma de duas folhas envolve o tórax, de onde se eleva o longo pescoço moreno com uma cabeça orgulhosa. Sinto-me enraizada na paisagem além das janelas, que exala calor; naquele burburinho da cidade grande, onde reencontro a alma de meus antepassados que decerto morreram no asfalto dançando e cantando samba. Só me lembro, porém, de minha mãe que faleceu há dezessete anos. Do rosto no espelho me fitam, como de uma gata faminta, dois olhos indagadores, como se quisessem sugar de mim alguns segredos.

O servente de uniforme azul-marinho afasta a cortina e abre para mim a porta do elevador. Eu desço à rua, onde o motorista à espera, tal como uma mola, salta do automóvel para me ajudar a sentar.

Subitamente meu olhar se prende a um quadro pungente: em baixo do pé de fruta-pão, junto ao muro, percebo a encolhida figura de uma mendiga. Devagar ela ergue para mim seus olhos cinzentos de estrangeira — não apenas desta cidade, deste país, mas do mundo inteiro, — e neles vejo mergulhada toda a dor da terra. Sem querer paro e olho seu magro rosto sulcado: lá estão escritas todas as tragédias do destino humano: miséria, solidão, exílio. Quanto mundo já devem ter percorrido estes pés rachados, mordidos pelos cães de soleiras alheias! O cabelo pende como lã de roca sobre a metade de seu rosto, pelo decote da blusa vêem-se as costelas e dois trapos de seios magros. A mulher estende as mãos para mim: “Tu não me enxotas?” perguntam seus olhos cansados.

— Dê-lhe algo, — digo ao motorista, e este tira do bolso alguns trocados. A mendiga não os toma; ouço como caem no chão. Ela olha longe em linha reta, ou para dentro de si mesma. Seus olhos cinzentos parecem cegos evidentes ao mesmo tempo, como olhos de profetisa. Quando me sento no automóvel, ela se levanta bruscamente, corre e se joga em minha direção.

— Dá-me teu destino! — implora.

Sobressaltada, esquivo-me, o motorista a empurra, eu lhe mando logo partir para não continuar cena tão desagradável.

Corremos pela avenida principal da minha cidade natal que estremece dos

bombos, atabaques e pandeiros. A música quente principia a derramar-se em minhas veias. No entanto, junto com ela começam a crescer tristeza e angústia.

O Teatro Municipal está repleto de fantasias empalhadas. O salão adornado com enfeites de Carnaval acena com penas de avestruzes, pavões e pássaros do paraíso, cheio de lamê, voal, organdi. Os foliões mascarados gotejam ouro, prata, ambições, pedrarias, ciúmes, vaidade.

Sinto-me mal. O quê faço aqui? Saio para o terraço e respiro o ar do Carnaval lá fora: a festa dos morros, do povo, dos feitiços, dos encantamentos. Um Dominó Negro oferece-me um cálice de champanha. De acordo, brindemos a alegria, a juventude, a felicidade.

— Não sei, por que acordo cada manhã com o mesmo nome. Como acontece, que nem no sonho consigo ser outra pessoa? Com que fios misteriosos meu corpo é ligado à minha consciência?

— Tu não freqüentastes aulas de Catecismo. . . — aponta-me o dedo em riste o Dominó.

— Por que não posso despir-me de mim mesma como de uma fantasia de Carnaval? Por que não posso trocar com alguém minha sina, minha pessoa?

— Desejarias isso? Que vantagem terias? És bela, aproveita. Lá fora há música, bombos, perfumes. . .

— São apenas adornos, nada mais. Um ser humano não pode andar vestido só de enfeites. Hoje vi uma mendiga. . . Ela não aceitou o dinheiro que eu lhe quis dar. Pediu meu destino. Meu motorista a enxotou. Todos, provavelmente, a enxotavam na vida. . . Numa noite tão encantada como esta, eu deveria ser generosa e trocar meu destino pelo destino dela. . .

O Dominó Negro sorve a champanha devagar. Eu não sei quem se esconde atrás desta máscara.

Volto ao salão, onde ferve o baile de Carnaval. Todos cantam e se alegram. Alguns braços me acolhem ao mesmo tempo e eu já nado na nuvem de música de saxofone que soluça com paixão. Alguém me sussurra no ouvido palavras de amor, alguém me beija, mas eu estou ausente nesta mascarada. Depois de meia noite encontro-me nos braços do Dominó Negro.

— Quem és? — pergunto.

— Sou teu destino. Vim despedir-me de ti. Tu me deste à mendiga, — diz ele.

— Pois bem. Vai com Deus, — respondo.

— Não te arrependerás?

— Não. Eu me decidi.

Quando pela madrugada volto para minha morada, encontro o Dominó Negro em baixo da árvore de fruta-pão e pergunto pela mendiga.

— Ela morreu, — responde o Dominó. Uma carruagem de ouro levou seu corpo para uma terra distante de onde ela viera, pois era uma princesa perdida, filha de Eustáquio VII.

Tonta, quero subir de elevador até o meu apartamento, mas o Dominó impede-me o caminho declarando que estou enganada, pois não moro lá dentro. Lá vivia há longos anos a princesa de baixo da árvore de fruta-pão.

“Será que um cálice de champanha enevoou minha consciência?” — pergunto a mim mesma e ordeno ao motorista que me leve para casa.

Paramos diante de uma pobre choupana em qualquer dos morros do subúrbio. A fumaça das favelas se levanta até o céu que se torna róseo como a face de uma manga-rosa e em torno soam ritmos complexos de cantos carnavalescos. Na soleira está sentado o Dominó Dourado.

— Quem és? — pergunto.

— Sou o destino da mendiga, — responde. — Agora sou teu destino. Tu devias morrer esta noite, mas agora viverás, só que com o rosto dela.

Entro na choupana humilde e abro um velho guarda-roupa rangente com um estreito espelho longo e manchado, de onde me fitam os cinzentos, cansados olhos da estrangeira.

ПАПА В ЖАЛОВИ

O PAPA DE LUTO

III. ПАПА В ЖАЛОБІ

Тоді, коли грішний світ зовсім віддається принадам Мамони й голосно та розпусно забавляється по вулицях і сальонах міста, Ми, Папа Урбан XVII, надягаємо жалобні ризи і, як свого часу в Багдаді Гарун-аль-Радіш, крокуємо бульвафом невідомої столиці. Нам назустріч пливе карнаваловий похід, який хочемо стримати, але замасковані танцюристи вважають Нас також одним із костюмованих учасників і несуть у своїй течії.

Біля Нас падає навприсядки смерть і, крутившияся веретеном, косить танцюристів, так, що Ми змушені підстрибувати, щоб не попасти під вістря її коси. Поруч кумедно вихиляється чорт і весь час намагається влізти Нам у рукав або сховатися під пелерину; тоді Ми відганяємо його патерицею.

Коли Ми врешті звільняємося від настирливого товариства, помічаємо, що хвиля народу занесла Нас аж у передмістя. Ноги Нам болять, докучає спрага. Хочемо купити склянку холодного напою в придорожньому кіоску, але пригадуємо собі, що гроші має при собі Наш секретар дон Андрé, якого Ми навмисне загубили в лімузині, а в Нас у кишені баламкають тільки чотки. Втомулені подаємося до близької церкви, але її брама зачинена. Тоді шкандибаємо до недалекого парку і сідаємо на облущенну кам'яну лавку під крислатим фікусом. Над нами схиляється рясне галузя в бородатих паразитах, і кумедні мавпочки шають по гіллю, жбурляючи в Нас лушпинням мигдалів. Простягаємося на лавці й, не зчувшися, дрімаємо в сяйві тропічного вечора.

Будить нас дзвінкий дівочий голос:

— Гей, ти чоловіче, прокинься! Тут небезпечно, в карнавалі всяке буває!

Бачимо перед Нами приємне, молоде обличчя колюмбіни. Тюлева, морщена спідниця, білі, довгі панчохи, малі черевички. Кокарда з тюлю біля вуха.

— В тебе гарний костюм... і перстень на пальці. Виглядає зовсім, як золотий. Тут усяка дрань волочиться, могла б тебе обікрасти.

Вона простягає руку до чорно-срібного галту моїх риз:

— Гарний костюм. Певно дорого коштував. Ти був на маскараді в Місько-му театрі?

— Ні... Я тільки пішов містом...
— Але навіщо тобі така довга палиця? На всякий випадок можеш обігнатися від волоцюг і собак...

Справді, Ми й не подумали, що папська патериця така пожиточна. Щоб відвернути від Нас її увагу, питаемо:

— А ти, хто ти така? Як тебе звати?

— Мене звать Леїля, але сьогодні я — колюмбіна, як бачиш. Цей костюм я сама собі пошила. Раз на рік треба бути кимось іншим, правда? — сміється. — Тільки раз на рік, на карнавал. Бо тоді світ — зовсім інший: начебто три дні підряд він був іншою планетою, де відбуваються небуденні речі. Тоді можна зустрінути серед цілковито байдужих людей когось надзвичайного: якогось славного футbolіста або співака. Одна моя подруга мала щастя: познайомилася на променаді з телевізійною зіркою.

Добродушна хвиля заливає Нам серце: вона — щось ще зовсім молоде й дурне.

— Ти працюєш?

— О, так! Я обслуга в кіні: свічу відвідувачам електричною лямпою, щоб знали, де сідати. Я корисний член суспільства.

Де вона чула цю останню фразу? Ми певні, однаке, що вона говорить правду.

— Чи тут можна десь дістати склянку холодної води?

Вона співчутливо киває головою:

— Я так і думала, що тебе обікрали. Не журися, ході зі мною!

Дивне диво: Ми подаємося за колюмбіною, яка цілий час щебече й пурхає в своїй тюлевій спідничині, до близького дешевого ресторану й згодом сидимо поруч за столом і п'ємо холодну цитринаду пластиковими соломками. Поблизу співають і плачуть кілька п'яниць, оточених порожніми пляшками пива. Колюмбіна дивиться на Нас довірливо й раптом питає:

— Ти звідтам?

— Звідки?

— З підземного царства.

Нам смішно слухати таку небилицю. Що вона собі уявляє?

— Чи ти — підземний цар? — питает ще раз. — Скажи мені правду!

— Чому ти так думаєш?

Її лице то блідне, то червоніє. Направду, вона дуже міле соторіння!

— В тебе чорний одяг, гаптований срібними нитками, й потріна корона, й великий перстень на руці...

— Навіщо тобі здався цар підземелля?

Вона дивиться на свої руки, крутить свій тоненький браслет з зелених намистин.

— Венедикт казав, що в карнавал мертві танцюють з живими...

— Не розумію: хто такий — Венедикт?

— Старий негр. Він знає багато речей. Дуже обізнаний. Якби я знайшла підземного царя, він сказав би мені, де сьогодні мій батько.

— То ти батька шукаєш?

— О, так! Він певно сьогодні танцює...

— Він покинув тебе?

— О, ні... Він помер... три роки тому, і нам важко вдома. Всі ми працюємо, крім двох найменших. Мати пере по людях, але тепер вона хвора, і в шпиталі мені сказали, що не зможе нічого підносити, а білизна тяжка. Марсельо чистить черевики біля станції, Люсія продає горішки біля школи, Сандро носить паням закупи базару. Яра — артистка, робить дротяні прикраси, такі, як ця сережка — відслонила жмут темнорусяного волосся и побаламкала сережкою. — Найстарша, Інеса, працює в готелі...

— Прибиральницею?

— О, ні... — Колюмбіна знову дивиться на свої руки й починає крутити браслетик. Ми дивимося на її худеньку постать і бачимо в ній усю нужду, всю відсутність дитинства. Залишилася тільки жвавість і охота пережити казку, знайти батька, щоб порозв'язував ті найзамотаніші вузли; що так муляють ту бідну, гарну душу цієї ще півдитини.

До ресторану під'їжджає чорна лімузина. Бачимо крізь шибу з димного скла нунція й Нашого секретаря, які радісно вимахують руками:

— Ваша Святосте, ми Вас шукаємо по цілому місті!

— Цить, — відмахуємося и звертаємося до своєї переляканої співбесідниці:

— Сьогодні я — підземний цар, так, як ти сьогодні — колюмбіна. Уявім собі, що твій батько казав мені передати тобі цей талісман на щастя.

Стягаємо з пальця Наш тяжкий золотий перстень і кладемо в руку Лейлі з широкорозплющеними очима, де світиться радість і відвага людини, яка стоїть на початку життя. Обіймаємо колюмбіну й всідаємо до лімузини.

— Ваша Святосте... — дискретно старається картати нунцій.

— Де написано, що папі не вільно забавлятися в карнавал? — питаемо здивованих преплатів, і чорна лімузина зникає на закруті небесного асфальту, між хмарами з ангельських кучерів і ладану.

III. O PAPA DE LUTO

Enquanto o mundo pecador se entrega inteiramente às tentações de Momo e, de maneira solta e barulhenta, se diverte nas ruas e nos salões da cidade, Nós, Papa Urbano XVII, vestimos paramentos fúnebres e, como outrora em Bagdá Harun-al-Rachid, andamos pelas avenidas da capital estranha. Ao Nosso encontro flui o desfile carnavalesco que Nós pretendemos barrar, mas os dançarinos mascarados julgam-Nos ser também um dos fantasiados e Nos carregam em sua corrente.

Junto a Nós pula e cai de cócoras a Morte que, rodopiando, ceifa os dançarinos, obrigando-Nos a dar saltos, para não sermos atingidos por sua foice. Ao lado, de maneira divertida, o Diabo se balança e o tempo todo procura entrar em Nossa manga ou esconder-se em baixo da Nossa capa; então, Nós o afugentamos com Nossa báculo.

Quando Nós finalmente Nos liberamos da comitiva incômoda, notamos que a onda do povo Nos tinha carregado ao subúrbio. As pernas Nos doem, a sede Nos maltrata. Queremos comprar um copo de refresco num bar à beira da rua, mas lembramos que o dinheiro está com Dom André, o Nosso Secretário, o qual, propositalmente, perdemos na limusine, e no Nosso bolso só tilinta o terço. Cansados, dirijimo-Nos à igreja próxima, mas achamos a porta fechada. Então Nos arrastamos ao parque vizinho e sentamo-Nos num banco rachado de pedra, sob um ficus de galhos exuberantes. Sobre Nós se inclina ramagem viçosa, micos engracados pulam de um ramo a outro, atirando sobre Nós cascas de amêndoas. Espreguiçamo-Nos sobre o banco e, sem sentir, cochilamos à luz de uma tarde tropical.

Acorda-Nos uma sonora voz de menina:

— Éi, fulano, acorde! Aqui é perigoso, durante o Carnaval acontecem muitas coisas!

Vemos diante de Nós o rosto simpático de uma Colombina. Uma saia franzida de organdi, longas meias brancas, pequenos sapatinhos. Um laço de fita junto à orelha.

— Tem uma fantasia bonita... e um anel no dedo. Parece mesmo de ouro. Por aqui anda muito vagabundo, poderia roubar você.

Ela estende a mão para o bordado preto-prateado dos Nossos paramentos:

— Uma fantasia bonita. Decerto, foi muito cara. Você esteve no baile do Teatro Municipal?

— Não. . . Fui só pela cidade.

— Mas para que esta bengala tão longa? De qualquer modo, pode defender-se de vagabundos e cachorros. . .

Realmente, nunca pensamos que o báculo papal tivesse tanta utilidade! Para desviar sua atenção de Nós, perguntamos:

— E você quem é? Como se chama?

— Meu nome é Leila, mas hoje sou Colombina, como você. Esta fantasia eu mesma fiz para mim. Uma vez por ano a gente deve ser alguém diferente, não acha? — diz rindo. — Apenas uma vez por ano, no Carnaval. Então o mundo parece estar inteiramente mudado: como se durante três dias ele fosse um outro planeta, onde acontecem coisas fora do comum. Assim pode-se encontrar no meio de pessoas diferentes alguém especial: um famoso craque de futebol, um cantor de rádio. Uma amiga minha teve sorte: conheceu num passeio uma atriz de televisão.

Uma onda benévolas inunda-Nos o coração: eis alguém muito jovem, muito ingênuo.

— Você trabalha?

— O sim! Sou lanterninha no cinema: ilumino com uma lâmpada elétrica o caminho dos freqüentadores, para que saibam encontrar seus assentos. Sou um membro útil à sociedade.

Onde ela ouviu esta última frase? Estamos, no entanto, certos de que diz a verdade.

— Onde se pode encontrar por aqui um copo de água fresca?

Ela balança a cabeça penalizada:

— Já imaginei que você foi roubado. Não se preocupe, venha comigo!

Coisa espantosa: Nós seguimos a Colombina, que todo tempo cantarola e esvoaça no seu saiote de organdi, ao próximo restaurante modesto, e logo estamos sentados os dois a uma mesa, sorvendo uma limonada gelada pelo canudo. Perto de nós cantam e choram alguns embriagados, cercados de garrafas vazias de cerveja. A Colombina olha-Nos confiante e subitamente indaga:

— Você é de lá?

— De onde?

— Do reino subterreno?

Achamos graça ao ouvir tal bobagem. O que estará ela imaginando?

— Você é o rei do subsolo? — pergunta outra vez. — Diga-me a verdade!

— Por que você pensa assim?

Seu rosto ora empalidece, ora enrubesce. Sem dúvida, ela é uma criatura encantadora.

— Tem uma fantasia preta, bordada com fios prateados, uma tripla coroa na cabeça e um anel no dedo...

— Para que queres o rei do subsolo?

Ela olha suas mãos e começa a rodar sua pulseira fina de contas verdes:

— Benedito disse que no Carnaval os mortos dançam com os vivos...

— Não entendo: quem é Benedito?

— Um negro velho. Ele conhece muitas coisas. É um sábio. Se eu encontrasse o rei do subsolo, ele me diria, onde está hoje meu pai.

— Você procura seu pai?

— O sim!... De certo ele hoje está dançando...

— Ele abandonou você?

— Oh, não... Ele morreu... há três anos, e nós temos uma vida bem dura. Todos nós trabalhamos, fora os dois menores. A mãe lava a roupa das pessoas, mas agora está doente, e no hospital me disseram que não poderá levantar pesos, e a roupa é pesada. Marcelo limpa sapatos na estação de ferro, Lúcia vende amendoim junto ao colégio, Sandro carrega a feira das madames pra casa. Iara é artista, faz bijuteria de arame, como este brinco — levantou uma madeixa de cabeços loiros escuros e fez balançar o brinco. — A mais velha, Inês, trabalha no hotel...

— É servente?

— Não, não... — Colombina olha de novo suas mãos e faz rodar sua pulseira. Olhamos seu corpo magrinho e vemos nela toda a miséria, toda a ausência de infância. Restam apenas animação e vontade de viver um conto de fadas: encontrar o pai para desamarrar os nós apertados que tanto machucam a pobre, bela alma de uma ainda quase criança.

Junto ao restaurante chega um automóvel negro. Pelo vidro esfumaçado vemos o Núncio e o Nosso Secretário que alegremente Nos acenam:

— Sua Santidade! Nós Vos procuramos pela cidade inteira!

— Esperem, por favor! — acenamos, e Nos dirigimos a Nossa companheira assustada:

— Hoje eu sou o Rei do subsolo, como você é hoje Colombina. Imaginemos que seu pai lhe mandou por mim este talismã para lhe dar sorte.

Tiramos do dedo Nosso pesado anel de ouro e o colocamos na mão de Leila, de olhos bem abertos, onde brilha alegria e coragem de um ser humano ainda no começo da vida. Abraçamos a Colombina e entramos no automóvel.

— Vossa Santidade. . . discretamente tenta advertir o Núncio.

— Onde está escrito que o Papa não pode brincar de Carnaval? — perguntamos aos prelados surpresos, e a limusine preta some na esquina do asfalto celeste, entre as nuvens de cabelos de anjos e incenso.

ТРИПТИХ ЖИТТЯ

TRÍPTICO DA VIDA

IV. ВЕСІЛЬНЕ ПЛАТЯ

... Цей посмак стиглих манго в роті, цей м'який легіт, як шкіра Люани — дивно, що я досі їх відчуваю, начебто вікнами вливалося мангове дерево, там з нашого подвір'я, а ми ще любилися в нашому вузькому ліжку з кошикової лози. Ще дзвенять у моїй крові тисячі шалених цикад, але в моїй голові вже загніздилися дикі шершні, — я знаю, що вони ніколи мене не залишать, бо за все в житті треба платити найвищі ціни. Особливо за ті нетривкі хвилини терпкого щастя. І мені також треба дощенту сплатити свій борг і суцільно перетворитися в того чорного птаха, що в розпуці б'ється об грудну клітку. Це мое призначення: треба сплатити цей наш останній карнавал.

Ще бачу покривало ліжка, що його Люана ще дівчиною зшивала з обгачкованих клаптиків різnobарвної бавовни, зсунене на долівці, а Люанине весільне плаття перекинене через поруччя крісла. Довге плаття з білого мережива. Коли Люана з'явилася в порталі церкви за алеєю пальм, здавалося, що свічі ясніше загоріли, що цвіркуни знадвору забриніли голосніше. Старенький священик нас поблагословив, нас і наших майбутніх дітей, що ніколи не народяться. Але тоді я того не знов і вів Люану від вівтаря за руку, Люану в серпанку з морської мряки, обтиканої помаранчевим цвітом.

Після вінчання паламар замкнув церкву на ключ, бо в суботу перед карнавалом по місті волочиться всяка голота, що не поважає навіть священних храмів і, перепита, ночує десь по закутках, а потім грабує старі різьблені статуй й золоті чаши та продає їх крамарям церковного майна. Опісля їх душі втілюються в чорних кішок, які ночами гасають, тлумляться й няюкотять по череп'яних дахах, грабуючи людям сон.

Сонце якраз котилося за гору — велетенська вогненна куля, що залишила за собою заграву на розтерзаних хмарах — і все на землі мало відблиск великої пожежі. Тоді я надавав усьому інше значення, я ще не вмів відшифровувати пророчих знамен.

Мій господар, пан Афраніо, приготував нам у садку вечерю. На дерев'янім столі, застелені мережаною циратою, стояли паперові кубки й тарілки, поруч пластикові виделки. Кожний міг досочу черпати пунш із гварані з кусочками

садовини та набирати салату з майонезом. Опісля з'явився на столі корж, замасканий голубими та рожевими цукерками, і Люана зі мною разом украяли наш перший шматок.

Опісля гості — нас було щось з дванадцятро — підносили склянки з пивом, товариство повеселішало й голосно почало розповідати жарти та розпитувати мене й Люану про наші пляни на карнавал. Я не мав великої охоти брати в ньому участь, але Люанині очі світилися такою дитячою радістю, що я не міг їй відмовити, коли пан Афраніо запропонував повезти нас у неділю своїм автом і показати нам уночі прикрашене місто.

Коли я голубив Люану, завжди мою душу муляло оте домовлення. Адже ми були щойно повінчані. Для мене не існувало більшого свята, ніж Люанина присутність, і кожна інша людина здавалася мені докучливою. Люанине чорне волосся лежало розкинене на подушці, очі півмісяцями розсівали по кімнаті молочне світло. Я відчув, що вона не була зовсім з мною. Здавалося, що вона пливе в повітрі.

— Про що ти думаєш? — я спитався.

— В мене нема костюму на карнавал, — відповіла Люана.

— Я волів би бути тільки з тобою... Прийдуть інші карнавали, але цей тепер хай буде тільки наш, Люано.

— Не годиться відмовити.

Я мав іншу думку: кінець кінцем пан Афраніо не образиться. Він радий нам послужити, але напевно ніяк не думає нас зобов'язувати. Люана мовчки слухала моїх слів, і я прийняв ту мовчанку за згоду. Неділя розцвіла золота й гаряча. Листя випаровувало нічну вологість і наповнило нашу кімнату всіма прянощами землі. Люана накрила стіл обруском, її довгі пальці вигладжували кожну зморшку тканини.

— Я могла б одягнути сьогодні ввечорі шлюбну сукенку.

Мене вразили її слова. Я помітив, що Люана всіма думками кружила довкола карнавалу, тоді коли я зовсім горів у зачарованому блиску її очей, її усмішки. Мені стало жалко, але я не хотів бути причиною її смутку, особливо в перший день після нашого вінчання. Все ж таки я зауважив:

— Шлюбне плаття не годиться на карнавал....

— Але ж бо я не маю іншого костюму! Зрештою, що робити тепер з цим платтям? Треба якось знайти йому вжиток: скоротити, пофарбувати. Сьогодні

воно послужить мені карнаваловим костюмом — заявила вона, і я відчув, що вона вирішила й що всякі зауваги вже зайві. Наша дальша розмова якось кришилася. Прийшло кілька знайомих нас привітати, Люана наливала напій з маракужа в склянки й гостила прибулих смаженими пиріжками й солодким коржем. Потім прибув сам пан Афраніо, і понесло одеколоном; всі гамірно гуторили, Люана близкала сміхом і була щаслива. Пан Афраніо добродушно по-плескував мене по плечі, казав, що я маю щастя з такою чарівною жінкою, яка могла б у своєму весільному платті танцювати на балі Міського театру.

Коли стемніло, Люана з'явилася на порозі в шлюбній сукенці, в серпанку, з букетом.

— Ти як місячне сяйво, — жартував пан Афраніо й повів Люану до авта. Вона сіла спереду, поруч із ним, щоб не пом'яти плаття, а позаду разом зі мною примістилися мій сусід і побратим Мануел, — чи, може, то був хто інший? Не має значення. Інші знайомі й друзі також посідали до авт і всі весело поїхали в центр міста, де вулиці кишіли від народу, що забувши про свої будні витанцювував на асфальті свої турботи. Довелося залишити авто й піти пішки, протискаючися між танцюристами. Самба заволоділо бульваром. Піднявши вгору руки, я теж кинувся в обійми карнавалу, бо мелодія самба — весела й сумна рівночасно — добиралася до чогось вражливого на дні душі. Люана також крутилася в вирі танцюристів білим привидом, її ноги майже не доторкалися землі. Налинула хмара якогось замаскованого товариства, рвонула в народ, і раптом я вже не бачив Люани. Я бродив між танцюристами, але мене то штовхали й віддаляли, то знов поривали з собою в течії загального шалу. Нарешті, я опинився на розі вулиці, де ми залишили авто, але його там уже не було. Ні Люани, ні пана Афранія, ні будького знайомого. Я блукав вулицями, площами, але шукати Люани в такому натовпі було зовсім безнадійно. Втомлений і безрадний, я сів на порозі однієї кам'яниці.

А тоді, чи то я задрімав і мені приснилося, чи моя підозра почала творити уявні звукові картини, надо мною розімкнулося вікно, і наче в театрі маріонеток, у ньому зарипіли дві папуги в няньчиних чіпцях:

— Той відомий баламут любить жінок у весільному платті. Кожного карнавалу іншу вибирає.

— На кого тепер прийшла черга?

— На Люану-красуню.

— А Амаро? Він те дозволяє?

— Афраніо ввічливий до чоловіків своїх коханок.

Папуги зареготалися. Напевно були перепиті, бо почали гойдатися на своїх гойдалках і співати:

"Веселе весілля — горбаті дороги, шалене похмілля — золочені роги!"

Мене бере дурман. Навіженим вітром влітаю до нашого дому. Мангове дерево відгонить, цикади доводять до божевілля. Моя голова запоморочена, груди боляче корчаться.

Коли Люана над ранком потиху відкриває двері — без букета й серпанку, в пом'ятій сукенці, я колю її довгим ножем:

— Це, щоб ти знала: шлюбна сукенка — не одяг на карнавал. Я казав тобі: шлюбна сукенка — свята. Треба було повірити.

Бачу в її очах, що гаснуть, покору. Вона не пручаеться. Кане на долівку, і на білому шлюбному платті розцвітає червоний гібіск.

— Люано, моя Люано, ти мусіла заплатити за свою очайдушність. Ось зараз, ти вже не побачиш, як перемінюся в чорного кондора. Перше виклюю очі панові Афранієві, а потім сидітиму цілу вічність на хресті твоєї малої білої могили, моя кохана.

IV. VESTIDO DE NOIVA

... Este gosto de mangas maduras na boca, esta brisa macia, como a pele de Luana, — estranho que as sinto até hoje, como se pelas janelas se derramasse a mangueira carregada, que cresce lá no nosso pátio, e nós ainda nos amássemos em nosso estreito leito de vime. Ainda repicam no meu sangue milhares de cigarras desvairadas, mas na minha cabeça já se aninharam marimbondos selvagens, — eu sei que nunca me deixarão, pois por tudo na vida se paga o mais alto preço. Sobretudo por aqueles momentos fugitivos de acre felicidade. Também eu devo pagar até a última gota a minha dúvida e transformar-me inteiro neste pássaro negro que desesperado se debate contra a gaiola do meu peito. É meu destino: tenho que pagar por este nosso último Carnaval.

Vejo ainda a coberta da cama, que Luana, em solteira, fazia de pedacinhos de algodão colorido ligados por bicos de crochê, caída no chão, e seu vestido de noiva jogado no espaldar da cadeira. Um vestido longo de renda branca. Quando Luana aparecera no portal da igreja, no fim de duas fileiras de palmeiras, as velas pareciam iluminar-se mais intensamente, os grilos lá fora zunir mais alto. O padre velhinho nos abençoou, a nós e a nossos filhos que nunca nasceriam. Mas então eu ainda não sabia de nada e tomindo-a pela mão descia Luana do altar, Luana com véu de névoa marinha salpicada de flor de laranjeira.

Depois do casamento, o sacristão trancou a igreja com a chave, pois no sábado de Carnaval muitos vagabundos vagueiam pela cidade e nem respeitam lugares sagrados, dormindo embriagados nos seus recantos, e ao despertar roubam antigas estátuas esculpidas e cálices de ouro, vendendo-os aos comerciantes de objetos sacros. Suas almas, após a morte, encarnam-se em gatos pretos que tumultuam as noites correndo e miando nas cumeeiras de telhas e roubando o sono das pessoas.

O sol rolava justamente atrás da montanha — uma gigantesca bola de fogo — que deixou um resplendor nas nuvens esfarrapadas, e toda a terra ficou inundada pelos reflexos como que de um grande incêndio. Naquele tempo eu atribuía a tudo um sentido diferente, eu ainda não sabia decifrar signos proféticos.

Meu patrão, Seu Afrânio, preparou-nos uma ceia no jardim. Numa mesa de madeira, coberta com uma toalha de plástico rendado, estavam copos e pratos de papel e talheres descartáveis. Cada um poude servir-se à vontade de maionaise e de

ponche de guaraná com pedacinhos de frutas. Depois apareceu o bolo enfeitado com balas azuis e cor-de-rosa, e Luana cortou comigo a primeira fatia.

Em seguida, os convidados — nós éramos umas doze pessoas — levantaram os copos de cerveja e, animados, começaram a contar anedotas em voz alta, indagando de mim e de Luana sobre os nossos planos de Carnaval. Eu não tinha intenção de participar dele, mas os olhos de Luana brilhavam com tanta alegria infantil, que eu não pude negar quando Seu Afrânio nos convidou para um passeio no domingo de noite a fim de mostrar-nos a cidade enfeitada.

Enquanto eu acariciava Luana, aquele convite me causava desgosto. Nós éramos recém-casados. Para mim não existia uma festa maior do que a presença de Luana, e qualquer outra pessoa me incomodava. O cabelo negro de Luana desfeito descansava sobre o travesseiro, seus olhos de meias-luas espalhavam no quarto um brilho leitoso. Senti que ela não estava comigo. Parecia pairar no ar.

— Em que pensas? — indaguei.

— Que não tenho fantasia de Carnaval, — respondeu ela.

— Eu prefereria estar só contigo... Virão outros Carnavais, mas este agora deveria ser só nosso, Luana.

— Não fica bem não aceitar a oferta.

Eu tive outra opinião: afinal Seu Afrânio não iria ofender-se. Estava com vontade de agradar-nos, mas não pretendia compromisso nosso. Luana escutava calada e eu tomei seu silêncio por consentimento.

O domingo veio dourado e quente. A folhagem fazia evaporar a umidade noturna, enchendo o nosso quarto de todos os perfumes da terra. Luana cobriu a mesa com uma toalha, seus dedos longos alisando cada ruga do tecido.

— Eu poderia vestir hoje à noite meu vestido de noiva.

Suas palavras me feriram. Percebi que todos os pensamentos de Luana giravam em torno do Carnaval, enquanto eu inteiro me queimava no brilho encantado de seus olhos, de seu sorriso. Senti pena, mas não quis ser a causa de sua tristeza, sobretudo no primeiro dia após nosso casamento. Observei, no entanto:

— O vestido de noiva não fica bem para o Carnaval.

— Mas eu não tenho outro traje! De qualquer modo — para que serve agora este vestido? É preciso achar-lhe uma utilidade: encurtá-lo, tingí-lo. Hoje ele me servirá de fantasia, — declarou, e eu senti que ela estava decidida e que todas as observações seriam supérfluas. Nossa conversa daí em diante se quebrantava. Vieram algumas pessoas para nos cumprimentar, Luana servia refresco de maracujá e oferecia aos visitantes pastéis fritos e bolo. Depois chegou o próprio seu Afrânio espa-

lhando cheiro de água-de-colônia; todos falavam em voz alta, Luana respingava rí-sos e estava feliz. Seu Afrânio batia com benevolência no meu ombro, dizendo que eu tinha tido sorte, com uma esposa tão encantadora, e que ela poderia, com seu vestido de noiva, dançar no baile do Teatro Municipal.

Quando escureceu, Luana apareceu na soleira da porta em traje de casamento, de veu, grinalda e buqué de flores.

— Você parece brilho de lua, — gracejou Seu Afrânio e conduziu Luana até o carro. Ela sentou-se na frente, junto dele, para não amassar o vestido, e eu me acomodei atrás com meu vizinho e compadre Manuel, — ou, talvez com qualquer outra pessoa? Não tem importância. Outros conhecidos e amigos também ocuparam seus carros e todos alegres partiram para o centro da cidade, onde as ruas ferviam do povo que, esquecendo seu dia-a-dia, livrava-se de suas preocupações dançando no asfalto. Era preciso deixar o carro e sair andando, espremendo-se no meio dos dançarinos. O samba tomou conta da avenida. Levantando os braços entrei no aperto do Carnaval, pois a melodia do samba — alegre e triste ao mesmo tempo — tocava algo sensível lá no fundo da alma. Luana também rodopiava como uma miragem branca no meio dos dançarinos, seus pés mal tocavam o chão. Veio vindo uma nuvem de qualquer grupo mascarado, penetrou bruscamente no povo, e, de repente, eu não vi mais Luana. Eu nadava no meio dos foliões, ora empurrado e afastado, ora arrastado na corrente do desvario geral. Finalmente parei na esquina da rua onde deixamos estacionado o automóvel, mas ele não estava mais lá. Nem Luana, nem Seu Afrânio, nem qualquer um dos conhecidos. Vaguei pelas ruas, pelas praças, mas procurar Luana num aperto semelhante era desanimador. Cansado e desolado sentei-me na soleira de um edifício.

E então, seja que eu tenha cochilado e sonhado, seja que minha desconfiança principiou a criar imaginários quadros sonoros, acima de mim abriu-se uma janela e nela, como no teatro de marionetes, crocitaram duas araras com toucas de babás:

— Aquele famoso galanteador ama moças de vestido de noiva. Cada Carnaval elege uma outra.

— Quem está na berlinda?

— A bela Luana.

— E Amaro? Ele consente nisso?

— Afrânio é gentil com os maridos de suas amantes.

As araras gargalharam. Decerto estavam embriagadas, pois começaram a se balançar nos seus balanços e a cantar:

— Feliz casamento — caminhos virados —
Delírio ciumento com chifres dourados.

Entro em desvario. Como vendaval irrompo em nossa casa. A mangueira fede,
as cigarras enloquecem. Minha cabeça tonteia, o peito se encolhe de dor.

Quando Luana sorrateiramente abre a porta pela madrugada — sem véu e sem
buquê, com vestido amarrotado, eu a trespasso com uma faca comprida:

— Para que tu saibas: vestido de noiva não fica bem no Carnaval. Eu te disse:
vestido de noiva é sagrado. Tu devias ter acreditado.

Vejo humildade em seu olhar que se apaga. Ela não se defende. Desliza no
chão, e no vestido de noiva desabrocha um hibisco vermelho.

— Luana, minha Luana, tu tiveste que pagar por tua leviandade. Logo, logo
não me verás mais — eu me transformarei num condor preto. Primeiro bicarei os
olhos do Seu Afrânio e depois pousarei a eternidade inteira na cruz de teu pequeno
túmulo, minha bem-amada.

НЬЮ-ЙОРКСЬКА ГРУПА

O GRUPO DE POETAS DE NOVA YORK

V. СУЗІР'Я

Нас семero, нерозлучних, мов сузір'я, магнетизмом наших орбітних піль: кожний знає свої привілеї та свої обов'язки, особливо ті останні, бо вони обрані самотужки. Ми віrimо, що тільки такі обов'язки справді глибококорінні, вже хоча тому, що не дають причини докоряти й усувають спокусу якихось особливих вимог чи непорозумінь. Кожний суцільно зосереджений на своїй дорозі йому праці, живе без витребеньок, а коли надходить свято, ми його сприймаємо як щедрий дар за наші старання й проводимо його разом. Тоді на столі з'являються — замість щоденної глиняної карафи з водою — пляшка старого вина, а в полуписках — смачно приготовані страви. Ми підходимо до святкового столу з веселістю людей, які мають великий життєвий плян, що його слід завершити. Кожному з нас приємно стати іншому в пригоді, до якоїсь міри допомогти йому, прислужитися до його завершення. Ми радіємо здобутками кожного з наших побратимів, і в тому спілкуванні є щось ввічливо щедре.

Цього карнавалу ми вирішили виступити прилюдно як сузір'я. Кожний з нас має одягнутися в зорю різних відтінків: від золотаво-червоного до срібно-фіолетового забарвлення. Костюм складається з довгої туніки, яку на височині грудей покриває зубчаста зоря, вишивана в чудові взори. Вже кожний костюм зокрема незвичайно гарний, а ціла група робить справді захопливе видовище. Ми вирішуємо вийти на бульвар Оріоном: посередині троє, а по чотирьох боках, як крила метелика, інших четверо.

Ось ми вже на асфальті. Натовп задихається, коли нас бачить. Ми танцуємо і крутимося серед народу, на нас кидають пригорщі кольорових паперових зірочок, в небо підносяться фоєрверки, барви сті вогні вистрілюють у челюсть ночі. Але ось раптом Оріон починає тягнути одне крило за собою.

Що сталося? Зорайда приклікнула й зав'язує шнурівки свого черевичка.
— Зорайдо, швидко, ми якраз перед трибуною жюрі!
— Я не можу. Ті сандалі намуляли мені міхур на нозі. Танцюйте ви самі!
— Зорайдо, ради неба! Ради спасіння душі, тепер — бути чи не бути!
— Не можу та и годі!

— А як буде з Оріоном?

— Імпровізуйте інше сузір'я, може, Вагу.

Доводиться швидко переставити позиції, і ось ми вже знову серед натовпу, наш хоровід дістає признання від глядачів, хоч шкода, що ми не зовсім у повному складі. Випадково Орландо стає мені на ногу, і я — вже трохи роздратований Зорайдіним відплівом — звертаю йому увагу, що він — замотеличений. Орландо зразу таки стає перед танцю, прилюдно стягає з себе костюм і кидає його під ноги. Я дерев'янію — таке ставлення одного з друзів мене зовсім виводить з рівноваги. Пробую спинити його, але він рішуче відмoutuється й зникає в натовпі. Чую з юрби свист і кепкування, тоді швидко піддаю думку, щоб пошкоджена Вага перетворилася в Південний хрест, і ось ми вже знову ніби то нічого, хоч насправді затривожені таким відчалом.

Маїра втомилася й вирішує пошукати десь поблизу кіоск з напоями, бо її мучить спрага, від чого ми всі її сердечно відраджуємо: напевно то не така проста справа серед такого стиску, а особливо ж буде їй тяжко нас знову знайти. Маїра нам заявляє, що зовсім ні, навпаки, нас можна помітити, де ми не були б, і відразу зникає в натовпі танцюристів. Доводиться переставити Південний хрест на Ворону, аж поки Мурільо, затривожений, не вирішує йти розшукати загублену Маїру. Вислід такий, що і він пропадає, а нас троє, осиротілих, стає одразу Південним трикутником. Ніч така чародійна, а нас троє вже зовсім охлялих серед веселого народу. Яра дивиться на Фернанда й вибухає сміхом:

— Що ти такий, наче півмісяць?

— Зуб болить, — кривиться Фернандо.

— Може б пожував коноплі? — насміхається Яра.

— Дай спокій, — остерігаю, але видно надто пізно. Фернандо відмахується:

— Піду. Не танцюється сьогодні.

Заки ми опритомніли, він в'юном уповзає в розтанцьований народ і пропадає. Я беруся картати Яру:

— Ось і маєш! Ще цього бракувало! Тепер ми скорчилися до Малого собаки. Треба було хоч тримати язик за зубами. Завжди ті непотрібні насміхання!

— Я не дозволю, щоб ти на мене гримав! Фернадові просто погано, я в тому не винна. А зрештою, знаєш що: танцюй собі сам!

І Яра, завжди така мила, розсудлива й зрівноважена, залишає мене з роззявленим ротом, з якого стараються видобутися на світ незрозумілі звуки.

Дивлюся довкола себе. Люди не знати з чого сміються, причиною не мусіла бути наша бесіда. Виглядає навіть, що вони нічого не помітили, бо в карнавал кожний тільки собою зайнятий, залитий сяйвом справжніх зір. Ну й гаразд, думаю, і я також свій пан, навіщо мені бути одним із сузір'я? Самому також не погано танцюється. Адже серед небесних ланів є також плянети, чому мені не стати Юпітером або Сатурном, чи навіть самим Сонцем?

Підношу вгору руки й кидаюся в шал танцю. І коли я витупцьовую весь свій талант, раптом гасає повз мене Зорайда з хвостом із позоліток і дзвіночків, як пишна Комета. Подалі бачу також Фернанда: він використав свою природну маску й перетворився в Місця. Зуб, помічаю, не такий болячий, бо він зовсім весело обстрибує якусь зеленаву Землю, що котиться довкола якогось невідомого Сонця. Певно й інші друзі поставили в нові космічні позиції. Кожний відсвятковує свій власний карнавал, що вже не є нашим спільним карнавалом.

Думаю, що на найближчий карнавал піду в народ сміхуном. Все ж таки я серйозно занепокоєний нашим гуртом сузір'я. Здається мені, що минув час дружнього спілкування, і що людина щоразу самотніша в великій карнавальній юрбі.

V. A CONSTELAÇÃO

Nós sete somos inseparáveis pelo magnetismo de nossos corpos em órbita, como constelação: cada um conhece seus privilégios e seus deveres, especialmente estes últimos, pois foram escolhidos espontaneamente. Acreditamos que só assim os deveres têm raízes profundas, já pelo mero fato de se eliminar qualquer motivo de censura, exigências ou mal-entendidos. Cada qual se concentra inteiramente no seu trabalho, que lhe é caro, vive sem luxo, e quando chega uma festa, nós a recebemos como uma recompensa magnânima pelos nossos esforços e passámo-la juntos. Então, na mesa aparecem — em vez da costumeira moringa d'água — uma garrafa de vinho antigo e petiscos cuidadosamente preparados sobre as travessas. Aproximamo-nos da mesa festiva com a alegria de seres que têm na vida uma grande tarefa a cumprir. A cada um é agradável servir o outro, ser-lhe útil se preciso, contribuir para sua realização. Nós nos alegramos com as conquistas de cada um dos nossos parceiros, e neste convívio há algo de amável e generoso.

Neste Carnaval resolvemos aparecer em público como constelação. Cada um deverá vestir uma estrela de matizes diferentes: desde o dourado-vermelho até o prateado-violáceo. O traje se compõe de uma túnica longa que na altura do busto é coberta por uma estrela bordada com lindos desenhos. Cada fantasia separadamente já é muito bela, mas o grupo inteiro faz um efeito arrebatador. Queremos sair na avenida como Orion: no centro três, e nos quatro cantos, como asas de borboleta, cada um dos restantes.

Eis-nos já no asfalto. O povo nos olha perplexo. Dançamos e rodopiamos no meio da multidão que joga sobre nós mãos cheias de estrelinhas de papel colorido. Fogos de artifício levantam-se aos céus, serpentes multicores irrompem na abóbada noturna. De repente o Orion começa arrastar uma asa. O que aconteceu? Zoráida ajoelhou-se prendendo as amarras de seu sapatinho.

- Zoráida, rápido, estamos diante da tribuna do júri!
 - Não posso. Estas sandálias me fizeram bolhas nos pés. Dancem sozinhos!
 - Zoráida, pelo amor dos céus! Pela salvação da alma! Agora é ser ou não ser!
 - Não posso, e basta!
 - O que faremos com o Orion?
 - Improvisem uma outra constelação, talvez a Libra.
- Temos que trocar rapidamente nossas posições, e eis-nos novamente no meio

da multidão. A nossa ciranda recebe aplauso dos espectadores, mas é pena não estarmos completos. Por acaso Orlando pisa no meu pé e eu — um tanto aborrecido com a desistência de Zoráida — critico-o dizendo que está tonto. Orlando aí mesmo, em público, despe sua fantasia e a atira aos meus pés. Eu fico estarrecido — tal atitude de um dos companheiros me tira o equilíbrio. Tento detê-lo, mas ele se desvencilha decidido e desaparece na turba. Ouço do público assobios de zombaria, então rapidamente lanço a idéia de transformar a Libra danificada em Cruzeiro do Sul, e eis-nos de novo, como se nada tivesse acontecido, embora na verdade estejamos intrigados com tal vazante.

Maïra está cansada e resolve procurar um quiosque com refrescos, por estar com muita sede, do que nós todos a desaconselhamos cordialmente: não será fácil no meio de tanto aperto, e principalmente ser-lhe-á depois difícil reencontrar-nos. Maïra retrusca que não concorda: acha, muito pelo contrário, que nós sempre estamos visíveis onde estivermos, e com isso desaparece na multidão. Somos obrigados a transformar o Cruzeiro do Sul em Corvo, até que Murilo preocupado decide ir procurar Maïra. Como resultado também ele desaparece, e nós três órfãos nos tornamos o Triângulo do Sul. A noite está toda encantada, só nós três tão desanimados no meio do povo alegre! Iara olha Fernando, explodindo em riso:

- Você parece meia-lua!
- Tenho dor de dente, — torce o rosto Fernando.
- Talvez você gostasse de mastigar um pouco de maconha... — zomba Iara.
- Cuidado! — tento advertir, mas parece que é tarde demais. Fernando abana a mão em despedida.

— Vou-me embora. Hoje não estou disposto.

Antes de nós nos conscientizarmos da situação, ele, tal e qual uma ênguia, enfia-se no meio dos dançarinos da rua e some. Começo a ralhar com Iara:

— Está vendo! Era só que faltava! Agora estamos reduzidos ao Pequeno Cão! Devia ficar de boca calada. Sempre estas zombarias desnecessárias!

— Eu não permito que você ralhe comigo! Fernando simplesmente não se sentiu bem, que culpa eu tenho nisso? Aliás, sabe mais o quê? Dance sozinho!

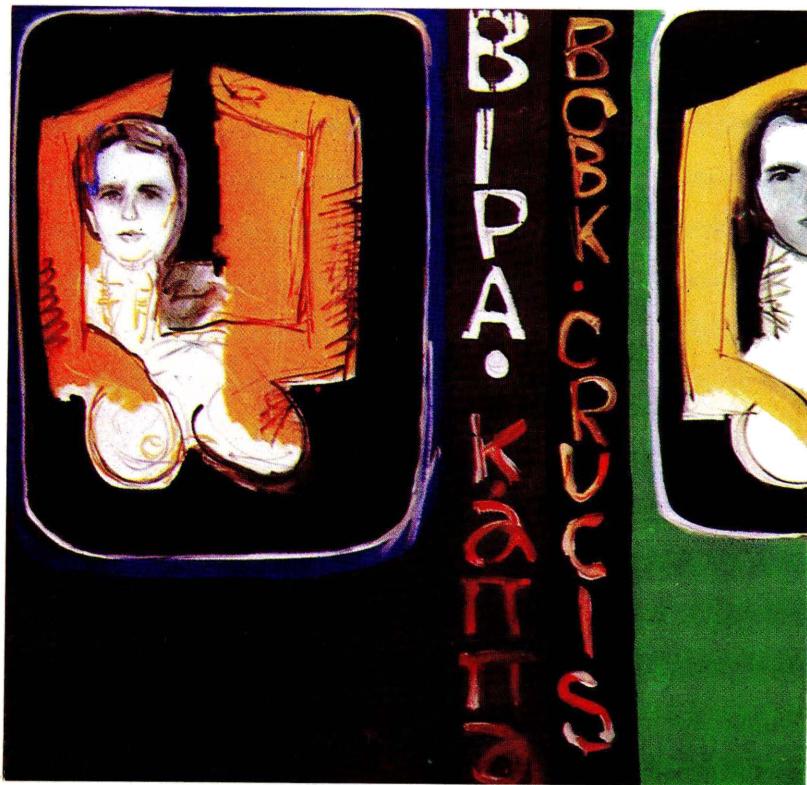
E Iara, sempre tão amável, razoável e equilibrada, abandona-me enquanto eu, boquiaberto, só consigo balbuciar sons incompreensíveis.

Olho em torno. O povo ri, não se sabe de que, não necessariamente de nossa conversa. Parece mesmo que nada notaram, pois no Carnaval cada um está ocupado consigo mesmo, coberto pelo brilho das estrelas do céu. Pois bem, penso eu, também sou dono de mim mesmo, por que devo ser um da constelação? Sozinho tam-

bém não se dança mal. Nos prados celestes há planetas, por que não posso tornar-me Jupiter, Saturno ou, então, o próprio Sol?

Levanto os braços e me lanço no desvario de dança. Enquanto sapateio assim todo meu talento, de repente passa por mim Zoráida com cauda de lantejoulas e guizos, como um garboso Cometa. Mais adiante vejo também Fernando que aproveitou sua máscara natural e se transformou em Lua. O dente, reparo, não está tão dolorido, pois que ele alegremente salta em torno de uma Terra esverdeada que rodopia em volta de um Sol desconhecido. Decerço, também outros amigos entraram em novas posições cósmicas. Cada um festeja seu próprio Carnaval, que já não é o nosso Carnaval comum.

Penso que no próximo Carnaval brincarei de palhaço. De qualquer modo, estou muito preocupado com o nosso grupo. Parece-me que passou o tempo de convívio amigo e que o ser humano se torna cada vez mais solitário na grande multidão carnavalesca.

КАППА ХРЕСТА

КАППА CRUCIS

VI. КАППА ХРЕСТА

Я, Анжеліка, хорунжа Школи Портеля, ледве торкаюся асфальту, пливу по бульварах мрією, смуглувим леготом, усмішкою завороженої ночі. Дзвеню металевими бубонцями на браслетах, що срібними гадючками обмотують кісточки ніг і рук, та довгими намистами з вотивними амулетами. Мій срібносиній одяг виблискуює інеем, печерними кристалами, пінами моря в причалі, міріядами краплин містичного водоспаду, біля якого приносять жертви для богині вод Єманжá.

— Анжеліка! Анжеліка! — гукають довкола, і товпа рада зловити хоч метелика моїх очей. Я вже — не я. Я вже — сама душа карнавалу, я вже — втілення всіх цих пристрастей, бажань казки, потреби народу піднести над брук і асфальт у надземні житла зір.

І коли наша Школа самба з тріумфом перепливає між високими рядами трибун і льожами жюрі, Мавро кліщами стискає мою руку:

— Ходім!

І ось ми вже на краю міста. Наша Школа самба гучно переживає певну перемогу. В обширному павільйоні, замаєному синьо-срібними гірляндами, плеться холодне пиво, краплі поту на голих грудях наших хлопців подібні до струмків дощу в глині після тучі. Вони святкують мене. Навіть ті, що знають оксамитні тайни моїх пестощів, тепер ледве торкаються рубців моєї пишної криноліни, засліплені моєю зоряною діядемою. Товста Ненé з підносом високо над головою й розхитаними стегнами роздає на всі боки пиріжки, начинені креветками. Вона ліпити мені на лицезріч гучний поцілунок, наче ляпас:

— Нема, як наша Анжеліка! Ти — наша гордість!

— За Анжеліку! Многая літа наши хорунжі!

Мое золоте знамено з торочками красується на стіні над столом, де по склянках спливає борода пива й розносить довкола дріжджевий запах. Мене також підносять на стіл, і доводиться кілька разів обкрутитися під голосне захоплення юрби. Без зупину вносять тарілки й таці з бубликами з сухої риби, мушлями, начиненими поліпом, а в паперових кубках кружляє горілка з битою цитриною або соком маракужá.

Біля півночі, коли народ уже не зовсім у собі в закуреному павільоні сидить решток іжі й напоїв, Фатіма гаряче шепоче мені в вухо:

— Ходімо до старої Ірасеми. Вона чекає на нас. Ненé, Мавро, Сіляс і Роза підуть з нами.

Камінними, покришеними сходами наша група знімається між абакатові дерева й кущі оленадрів, де блимають світла фавелі. Десь брешуть собаки, десь чути сварку й співи, — тут небезпечна зона, але де я присутня, нема небезпеки. Я — талісман. Усе ж таки мое серце навіжено калатається й щемить, якась тривога мене огортає, якесь дивне, святочне передчуття. Мавро іде по руч, обнявши мене за пояс, Ненé сопе й щохвилини вахлює свою широку шию і щедрий виріз блузки, через рубці якого переливається її темна шкіра, наче розчинене тісто з разової муки.

Врешті ми біля колиби: щілинами проходить запах міцного зілля, крізь смугасту завісу просякає жовте світло.

— Іди перший, Мавро, дай нам відваги! — каже Ненé і впихає Мавра до середини. Чуємо притишенні голоси, і за якийсь час Мавро виходить, наче п'янний. Спирається об стовбур хлібового дерева, що росте неподалік, і мовчки запалює сигаретку. Бачу, що його пальці злегка дрижать.

Тоді, коли Ненé заходить у колибу, Роза старається довідатися дещо від Мавра, але він відмахується.

— Ну, що там! Сама побачиш...

— Що вона тобі сказала? — випитує Роза Ненé, шкіра якої вилискує в світлі, що прокрадається з середини колиби.

— Я таки буду мати свій власний ресторан! Товариство! Щастя мене переслідує! Го-го! Цілий рік будуть літися горілки и народ буде веселитися!

Роза, потім Сіляс заходять до ворожки. Я торкаюся Маврового плеча, але він наче відсутній, оминає мій погляд. Черевиком здушує запалену сигаретку й починає зовсім банальну розмову.

Коли врешті жвава Фатіма з широкою усмішкою виходить з колиби, тримаючися за поно, наче б колихала немовля, Сіляс бере її в обійми, й обоє разом танцюють перед колибою, начебто цілий світ тільки їм двом належав.

Тепер черга на мене. Я остання.

Заходжу. Посередині невеличкого простору, у світлі свічок, обвита димом святого зілля, скулена Ірасема. Її поморщене обличчя обвиває білий турбан, і

вся вона тоне в білих мережах нашарованих спідниць. Чую її муркотіння старої, чорної кішки:

— Підійди ближче, Анжеліко! Підійди ближче!

Перед Ірасемою в ситі з плетеної лози — мушлі й морські зорі. Вона їх мішає кощавою рукою й викидає знову на сито перед собою, а потім застигає над ними, відчитуючи їхню вістку. Довго вона так сидить і муркоче, хитає головою й підспівує. Надворі починає дзижчати перша цикада, потім друга й третя. День, певно, буде гарячий, вже, певно, на небосклоні з'явилася блідо-червона смуга.

Ірасема киває мені пальцем. Я підходжу зовсім близько, і вона шепче мені до вуха:

— Ти будеш жити в найкращій зоряній садибі, в шкатулі самоцвітів, у сузір'ї Великого хреста. Скинь свою діядему! Скинь свій одяг!

Костистою рукою Ірасема здирає з мене прикраси й костюм.

— Скинь ще своє волосся, свої очі! Скинь свою шкіру, свою статі!

Стою зовсім оголена перед ворожкою — самі м'язи й кості, але вона ще не вдоволена:

— Скинь свої вени, свої нутрощі, свої легені, своє серце, свій кістяк! І ще всі свої бажання, всі надії, всі мрії.

Нерадо їх віддаю ворожці.

— Ось так! Але не забудь ще свою гордість, свою впертість, своє самолюбство.

Тепер я вже тільки малий вогнік на глиняній долівці колиби, і Ірасема бере його в руки й виносить надвір. Він підноситься вгору свят-івановим ліхтарем і зникає в напрямку Південного хреста, що блідне з приходом світанку.

— Це — Вознесіння Анжеліки! — каже Ірасема онімілим присутнім. Тоді цикади починають свій шалений концерт.

VI. KAPPA CRUCIS

Eu, Angélica, porta-bandeira da Escola de Samba Portela, mal toco o asfalto, pairando pelas avenidas como um sonho, uma brisa morena, um sorriso de noite encantada. Lá me vou tinindo com metálicos guizos nas pulseiras, como finas cobras de prata envolvendo-me os pulsos e os tornozelos, e com longos colares de amuletos votivos. Meu traje azul-prateado cintila como geada, cristais de caverna, espumas do mar na enchente, miríades de gotas de uma cachoeira mística, junto à qual trazem oferendas à deusa das águas, Iemanjá.

— Angélica! Angélica! — clamam ao redor; a multidão fica contente em captar pelo menos a borboleta de meu olhar. Eu — não sou eu. Já sou a própria alma do Carnaval, eu sou a encarnação de todas estas paixões, vontades do mito, necessidade do povo de elevar-se sobre os paralelepípedos e o asfalto às moradas sobreterrestres das estrelas.

E quando a minha Escola de Samba em triunfo jorra entre altas fileiras de tribunas e camarotes do júri, Mauro aperta firmemente minha mão:

— Vamos!

Eis-nos finalmente nos arredores da cidade. Nossa Escola vive com algazarra a vitória certa. No pavilhão espaçoso, enfeitado de grinaldas azul-prateadas, derrama-se cerveja gelada; gotas de suor nos peitos nus de nossos rapazes mais parecem fios de chuva no barro depois do temporal. Todos me festejam. Até aqueles que conhecem os segredos aveludados de meus carinhos agora mal tocam as bainhas da minha saia rodada resplandecente, ofuscados por meu diadema de estrelas. A gorda Nené com urna bandeja bem acima de sua cabeça e as coxas bambas distribui pastelinhos de siri para todos os lados. Ela me aplica na face um beijo sonoro, como um tapa:

— Não há ninguém como nossa Angélica. Você é nosso orgulho!

— Brindemos Angélica! Viva a nossa porta-bandeira!

Meu estandarte de ouro enfeita a parede sobre a mesa, onde pelos copos escorre o colarinho de cerveja, espalhando ao redor um cheiro de fermento. Sobem-me à mesa, e tenho que rodopiar algumas vezes sob o sonoro entusiasmo do povo. O salão é invadido sem parar pelos pratos e travessas com bolinhos de bacalhau e conchas com lula, e nos copinhos de papel roda caipirinha de limão ou de maracujá.

Por volta da meia noite, quando o povo já está fora de si, no pavilhão cheio

de fumaça, no meio de restos de comida e bebida, Fátima sussurra quente ao meu ouvido:

— Vamos à velha Iracema. Ela nos espera. Nené, Mauro, Silas e Rosa vão juntos.

Pela escada quebradiça de pedra o nosso grupo sobe entre os abacateiros e arbustos de oleandros, onde piscam luzes da favela. Em alguma parte ladram cães, em outra — ressoam cantorias e levantam-se vozes de briga; ali é zona perigosa, mas onde estou não há perigo. Sou talismã. Contudo, meu coração bate desvairado e dói, uma angústia estranha apodera-se de mim, algum presságio desconhecido. Mauro vai a meu lado, abraçando-me pela cintura, Nené bufa e a cada instante abana o pescoço largo e o generoso decote da blusa, pela borda da qual se derrama sua pele escura, como massa de trigo pardo.

Finalmente estamos junto à cabana: pelas frestas exala cheiro de ervas fortes, através da cortina listrada passa uma luz amarela.

— Vá você primeiro, Mauro, dê-nos coragem! — diz Nené e empurra Mauro para dentro. Ouvimos vozes baixas e, depois de algum tempo, volta Mauro como que embriagado. Encosta-se contra o tronco da árvore de fruta-pão que cresce perto e, calado, acende um cigarro. Reparo em seus dedos que tremem de leve.

Quando Nené entra na cabana, Rosa quer saber algo de Mauro, mas ele abana a mão:

— Deixa. Verás sozinha. . .

— O que foi que ela disse? — pergunta Rosa a Nené, cuja pele brilha na luz que se filtra de dentro da choupana.

— Eu terei meu próprio restaurante! Gente! A felicidade me persegue! He-he! O ano inteiro aguardente vai derramar e o povo vai se alegrar!

Rosa, depois Silas entram na choupana da feiticeira. Eu toco Mauro no ombro, mas ele parece ausente; evita meu olhar. Apaga com sapato o cigarro aceso e começa uma conversa indiferente.

Quando finalmente a ágil Fátima, com largo sorriso, sai da cabana, segurando o ventre, como se balançasse uma criança, Silas a abraça e juntos dançam diante da cabana, como se o mundo todo só a eles dois pertencesse.

Agora é minha vez. Sou a última.

Entro. No meio de um espaço apertado, à luz das velas, envolvida pelo cheiro de plantas sagradas, está encolhida Iracema. Sua face enrugada está envolta por um turbante branco, e toda ela submerge nas rendas brancas de múltiplas saias. Ouço seu murmúrio de velha gata preta:

— Aproxime-se, Angélica! Aproxime-se!

Dante de Iracema, na peneira de palha trançada, estão espalhados búzios e estrelas do mar. Ela os revolve com mão ossuda e os joga novamente na peneira diante de si, arrefecendo em seguida para decifrar sua mensagem. Por muito tempo ela fica assim; balança a cabeça e cantarola. Lá fora começa a zíziar a primeira cigarra, depois a segunda e a terceira. O dia, decerto, será quente; certamente já apareceu no céu uma nesga de pálido rubor.

Iracema acena para mim com o dedo. Chego bem perto, e ela sussurra no meu ouvido:

— Você vai viver na mais bela morada do céu, na caixinha de jóias, na constelação do Cruzeiro do Sul. Tire seu diadema! Tire seu traje!

Com a mão ossuda Iracema arranca meus adornos e minha fantasia.

— Dispça ainda seu cabelo, seus olhos! Dispça sua pele, seu sexo!

Fico parada inteiramente nua diante da feiticeira: só músculos e ossos, mas ela ainda não está satisfeita:

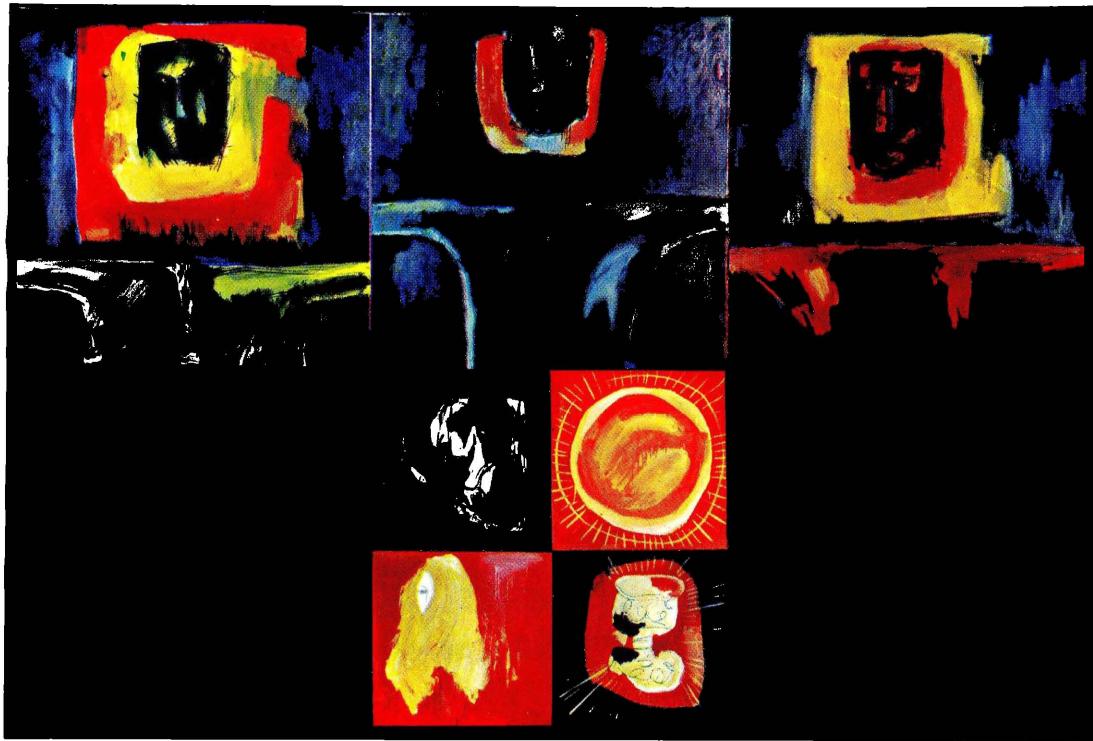
— Tire suas veias, seus órgãos, seus pulmões, seu coração, sua carcassa! E ainda seus desejos, todas as esperanças, todos os sonhos!

Contra vontade entrego-os à feiticeira.

— Agora sim! Mas não esqueça seu orgulho, sua teimosia, seu amor próprio!

Agora sou apenas uma pequena luz no chão batido da choupana e Iracema a toma nas mãos e leva para fora. Ela sobe como um balão de São João e desaparece na direção do Cruzeiro do Sul que empalidece com a vinda da madrugada.

— É a ascenção de Angélica! — diz Iracema aos presentes emudecidos. Então as cigarras principiam seu concerto desvairado.

РОЗП'ЯТТЯ

CRUCIFIXÃO

VII. РОЗП'ЯТТЯ

Минув гарячий карнавал, залишивши по бульварах, площах і вулицях купи столочених решток дешевих бліскіток і різnobарвного лахміття. Біля фонтан, на сходах, на травниках залишки замаскованих танцюристів очікують початку буднів, з якими ніхто не може собі дати ради. Минула мрія, казка, утопія. По-чиняється голе життя.

Група танцюристів у масках веде з собою трьох без масок: жебрака, злодія й учителя, щоб їх пожертвувати на смітнику за містом, бо хтось мусить заплатити за те, що скінчилося загальне щастя. А винні якраз ті, що їх не доторкнувся дух карнавалу. Замасковані особи переймають ролю своїх костюмів: суддя веде розправу, вояк і кат виконують накази, чорт ласиться біля начальства, смерть дзвонить дзвіночком і гасає між юрбою. Знаходитьться також група уболівальників без масок: учень, перекупка й повія.

— Справедливости! — кричить суддя в чорній, морщеній тозі, з білою маскою на лиці. — Кожен з цих трьох злочинців — негідник і ворог народу. Берім хоча б цього смердючого жебрака! Дивлячися на нього, не дожуєш свого обіду, не доп'єш своєї пляшки. Ця гниль полагоджуvalа свої потреби — знаєте де? В ніші за рогом церкви!

— В його апартаменті нема вбиральні! — втручається учень, і народ регочеться — він завжди швидко переходить з плачу на сміх —, бо всі знають, що жебрак ночує там таки в тому нужденному куті за будками, де продають дешевий церковний крам.

— Оте завошене, заблощене стерво тільки розносить по місті всяку зарazu, а ми мусимо платити на нього податки. Кожна така паскуда тисне на супільство: то ми оплачуємо замітачів вулиць, сміткарів, санітарну опіку, азилі, шпиталі, старечі domi...

— Він ніколи не користувався такими привілеями, — ще раз намагається втрутитися учень, але суддя його перебиває:

— Хтось же мусить чистити те, що він запаскудить. До чорта з ним! Обмажте його калом!

Чорт радо підскакує і дає жебракові штовхана. Роз'юшена товпа в'яже йому руки мотузкою, що спрітно звідки береться... Суддя звертається до злодія:

— А ти; понура фігуро? Щоб тільки напасті на когось і здерти з побратима останню копійку, останні черевики...

— Брешеш, собако! — не витримує злодій. — Я ніколи ще не обкрадав своїх побратимів, тільки таких тузів, як тебе. Крім того, я завжди ділився з тими, хто був у потребі.

— Чуєте? Він признається, голота! Ніхто не може спокійно лягти спати, якщо під вікнами повзає твоя тінь. То народ оплачує в'язниці, в'язничну обслугу, тюремну їжу, — там усі тільки гави ловлять. Ми платимо за нероб, за чиряків суспільства. На них ми стараємося в поті нашої плоті!

Народ — тепер назбиралося по дорозі досить цікавих — зловісно гуде. Суддя набирає в груди повітря й тицькає пальцем на вчителя:

— А цей тут морочить пусті голови! То він винен за всякі криві думки, за всякую сваволю, що розпаношилася серед молоді. То він провідник тих, що пишуть по мурах непристойні слова й наліплюють плякати на стовбури дерев. То він проти порядку, проти уряду, проти конституції!

— Справедливости! — шумить роздрочений народ, починаючи знущатися з в'язнів: їх б'ють, копають палать сигарками.

— Чи ви всі подуріли?! — в розпуці кричить перекупка. — Принаймні цей учитель не вчинив ніколи нікому кривди, я його знаю!

— Як то ні? — верещить суддя. — Він баламут і звідник, добирався до панянок з доброго дому! Намагався згвалтувати мою єдину дитину!

— Тепер ти пустив фарбу! — кепкує злодій. — Ти — ніякий суддя, тільки просто — власник незаконної льотерії, Агріпіно, я пізнаю твій голос. А щодо твоєї доњки, то вона — косоока, всі то знають, і вчитель зовсім нею не цікавиться. Ти, зрештою, не за неї клопочешся, тільки за Аманду.

Юрба на мить чманіє, але суддя підбігає до злодія і так його періщить у лиці, що той випльовує зуба з кривавого рота. Побачивши кров, товпа дикими звірями кидається на три жертви: їм скручують руки й прив'язують їх до телеграфічних стовпів. Жебрак жалюгідно скиглить, мовляв, він ніколи нічого не вчинив, що могло б образити пана суддю; навпаки, він міг би бути йому навіть корисний. Він завжди тільки молився на сходах церкви, тоді, коли інші йшли на зальоти по готелях Ляпи, або використовували погано освітлені вулиці,

щоб обкрадати невинних людей... Злодій слухає все те з упертою погордою, тоді як учитель шукає когось очима. Учень підбігає до стовпа.

— Жоане, не забудь допомагати доні Консейсáн нести кошик з городовою до автобуса. Будь їй послужний.

Кат поблизу рягочеться:

— Я думав, що в вас двох якісь інші секрети...

— Падлюко! — кипить злодій. — Якщо вже знущаєшся, знущайся з мене і того нужденного боягуза, але не з нього.

— Він мій учитель у Санта Круз! Він дає нам лекції задарма, як хто не може оплатити школи, — невміло старається переконати ката худоплечий Жоан.

Кат вагається. Пишноволоса Аманду, яку знають усі чоловіки, заливається сльозами:

— Агріпіно, не будь такий безсердечний! Він приишив мені тільки сказати, що я також людина...

— Заплатить мені кров'ю за своє м'яке серце...

— Лавро, прости мені, це все через мене. Я довіку воліла б продавати себе, ніж переживати сьогоднішній день.

Сухим язиком учитель зволожує губи:

— Жоан має скінчити школу...

— Я не забуду, — обіцяє Аманда.

— Пустіть їм бебехи, поки прийде поліція! — сичить оскаженілий суддя.

Чорт, вояк і кат кидаються виконати наказ, Консейсáн верещить, мов божевільна, учень підтримує обімлілу Аманду, а суддя вдає, що нічого не бачить. В'язні стогнуть у передсмертних корчах, злодій підводить останнім зусиллям до вчителя свою в тюрмі обстрижену голову:

— Пом'яни мене, як прийдеш у царство небесне...

Бліскавка роздирає небо навпіл. Надлітає з гуком і свистом чорна хмара, що бовваніла на обрії, і над юрбою в масках зависають леза ножів.

VII. CRUCIFIXÃO

Passou o Carnaval quente, deixando nas avenidas, praças e ruas montões de restos de enfeites baratos e trapos coloridos pisados. Junto às fontes, nas escadas, nos gramados as sobras de dançarinos mascarados aguardam o começo dos dias comuns, com os quais ninguém sabe se ajeitar. Passou o sonho, o conto de fadas, a utopia. Começa a vida nua.

Um grupo de foliões mascarados conduz consigo três pessoas sem máscaras: um Mendigo, um Ladrão e um Professor, para serem sacrificados no lixo da cidade, pois alguém deve pagar pelo fato de haver terminado a felicidade geral. As figuras mascaradas assumem os papéis de seus trajes: o Juiz chefia o inquérito, o Soldado e o Carrasco executam as ordens, o Diabo bajula as autoridades, a Morte toca a sineta e se agita no meio das pessoas. Aparece também um grupo de compadecidos sem máscaras: o Estudante, a Vendedora e a Prostituta.

— Justiça! — grita o Juiz, vestido de toga preta pregueada, tendo uma máscara branca na face. — Cada um destes três delinqüentes é um malfeitor e inimigo do povo. Vejamos, por exemplo, este Mendigo fedorento! Olhando-o, tu não poderás engolir teu almoço, nem terminar de beber tua cerveja. Esta carniça fazia suas necessidades — sabem onde? No nicho atrás da igreja!

— No seu apartamento não existe banheiro! — intromete-se o Estudante, e o povo gargalha — passando sempre rapidamente do choro ao riso — pois todos sabem que o Mendigo pernoita lá mesmo, naquele recanto miserável atrás das barracas que vendem baratas lembranças sacras.

— Este esterco piolhento e cheio de pulgas só espalha pela cidade toda espécie de epidemias, e nós somos obrigados a pagar impostos por ele. Todo parasita semelhante oprime a sociedade: somos nós que pagamos os varredores de ruas, lixeiros, serviço sanitário, manicômios, hospitais, asilos. . .

— Ele nunca valeu-se de tais privilégios, — ainda uma vez fala o Estudante, mas o Juiz, o interrompe:

— Alguém tem que limpar aquilo que ele suja! Para o diabo com ele! Passem fezes em sua cara!

O Diabo dá um pulo de boa-vontade e aplica uma bofetada no Mendigo. A turba excitada amarra-lhe as mãos com uma corda que habilmente surge de qualquer lugar. . . O Juiz dirige-se ao Ladrão:

— E tu, figura sinistra? Só pensas em roubar e tirar de teu compadre o último tostão, o último par de sapatos. . .

— Mentes, cachorro! — não agüenta o Ladrão. — Nunca ainda roubei meus compadres, só coringas tais como tu. Além de tudo, sempre compartilhei com os necessitados.

— Ouvem? Ele confessa, o sem-vergonha! Ninguém consegue dormir tranqüilamente, quando sob as janelas tua sombra se arrasta. É o povo que paga as prisões, o serviço do cárcere, o alimento dos presos, — lá todos vivem de ócio. Nós é que pagamos pelos preguiçosos, pelas úlceras da sociedade. É para eles que nós nos esforçamos e gastamos o nosso suor.

O povo — agora juntou-se pelo caminho um número considerável de curiosos — zune malévolos. O Juiz infla o peito de ar e aponta para o Professor:

— E este aqui enche cabeças ocas de fumaça! É ele o responsável por toda a espécie de pensamentos tortos, por toda a anarquia que se alastrá no meio da juventude. Ele é o guia daqueles que escrevem nos muros palavras obscenas e colam cartazes nos troncos das árvores. Ele é contra a ordem, contra o governo, contra a constituição!

— Justiça! — brame o povo instigado, começando a maltratar os presos: eles são batidos, pisados, queimados com pontas de cigarros.

— Estão loucos? — desesperada grita a Vendedora — Pelo menos este Professor não fez mal a ninguém. Eu o conheço!

— Como não! — berra o Juiz. — É um embromador e sedutor, persegue moças de família! Queria desonrar minha única filha!

— Agora mostraste tua cor! — zomba o Ladrão. — Não és juiz coisa nenhuma e sim o bicheiro Agripino, eu reconheço tua voz. E quanto a tua filha, todos sabem que é caolha e que o Professor não se interesse por ela. Aliás, tu não te preocupas com ela e sim com Amanda.

Por um instante, o povo fica petrificado, mas o Juiz corre até o Ladrão e lhe aplica tal bofetada no rosto que este cospe um dente da boca insanguinada. Vendo o sangue, a turba, como fera, se atira sobre as três vítimas: torcem-lhes os braços e as amarram nos postes telegráficos. O Mendigo choraminga covardemente, dizendo que nunca fez algo de mal que pudesse ofender o senhor Juiz; pelo contrário, que podia até ser-lhe útil. Que ele sempre só rezava na escada da igreja, enquanto os outros iam namorar nos hotéis da Lapa ou aproveitavam as ruas mal iluminadas para roubar as pessoas inocentes. O Ladrão ouve tudo aquilo com um desprezo tei-

moso, enquanto o Professor procura alguém com os olhos. O Estudante corre até o poste.

— João, não te esqueças de ajudar dona Conceição a carregar o cesto com legumes até o ônibus. Sê bom para ela.

O Carrasco que está por perto gargalha:

— Pensei que vocês dois tivessem outros segredos. . .

— Animal! — ferve o Ladrão. — Já que maltratas, maltrata a mim e àquele medroso miserável, não a ele.

— É meu professor de Santa Cruz! Ele nos dá aulas de graça quando alguém não pode pagar o colégio. — João de ombros estreitos procura sem jeito convencer o Carrasco.

O Carrasco vacila. Amanda, de cabelos garbosos, conhecida por todos os homens, se banha em lágrimas.

— Agripino, não sejas tão implacável! Ele só veio para me dizer que também sou um ente humano. . .

— Pagará com sangue por seu coração de manteiga. . .

— Lauro, perdoe-me, sou culpada de tudo. Prefereria vender meu corpo até o fim do mundo, em vez de viver o dia de hoje.

O Professor passa a língua seca nos lábios.

— João deve terminar os estudos. . .

— Eu não esquecerei, — promete Amanda.

— Arranquem-lhes as tripas antes que venha a polícia! — sibila o Juiz endemoniado.

O Diabo, o Soldado e o Carrasco se atiram para executar a ordem, Conceição grita como doida, o Estudante sustenta Amanda desmaiada, e o Juiz finge não ver nada. Os presos gemem em convulsões de agonia, o Ladrão levanta para o Professor, num último esforço, sua cabeça raspada na prisão.

— Lembra-te de mim quando chegares ao reino celeste. . .

Um relâmpago corta o céu pela metade. Com bramido e assvio vem vindo uma nuvem negra que se erguia no horizonte, e sobre a turba mascarada pendem lâminas de facas.

★ ★ ★

Printed in Brazil

